

Univerza v Mariboru

Pravna fakulteta

**UNIVERZA V MARIBORU
PРАВNA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**VPLIV UREDBE 650/2012 O DEDOVANJU NA ZAPUŠČINSKE
POSTOPKE Z MEDNARODNIM ELEMENTOM TER
PRIMERJALNOPRAVNI VIDIK VLOGE NOTARJEV V
SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM V ZAPUŠČINSKIH
POSTOPKIH**

Junij, 2019

Doroteja Čebular

Univerza v Mariboru

Pravna fakulteta

UNIVERZA V MARIBORU
PРАВNA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

VPLIV UREDBE 650/2012 O DEDOVANJU NA ZAPUŠČINSKE
POSTOPKE Z MEDNARODNIM ELEMENTOM TER
PRIMERJALNOPRAVNI VIDIK VLOGE NOTARJEV V
SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM V ZAPUŠČINSKIH POSTOPKIH

Junij, 2019

Študentka: Doroteja Čebular
Mentorica: dr. Tjaša Ivanc

*Zahvaljujem se mentorici dr. Tjaši Ivanc za sprejeto mentorstvo,
strokovno pomoč in dragocene nasvete pri pripravi magistrskega dela.*

*Iz srca hvala družini in najbližjim, ki so mi bili tekom študija
nenehno v oporo ter me bodrili na poti do mojega cilja.*

KAZALO

1. UVOD	1
2. PODROČJE UPORABE IN PRISTOJNOST TER PRAVO, KI SE UPORABLJA PO UREDBI št. 650/2012 O DEDOVANJU.....	2
2.1 SPLOŠNO	2
2.2 PODROČJE UPORABE	3
2.3 OPREDELITEV POJMA SODIŠČE.....	4
2.4 PRISTOJNOST	6
2.4.1 OBIČAJNO PREBIVALIŠČE KOT SPLOŠNA NAVEZNA OKOLIŠČINA ZA DOLOČITEV PRISTOJNOSTI IN PRAVA.....	6
2.4.2 SPLOŠNA PRISTOJNOST	7
2.4.3 PROROGACIJA PRISTOJNOSTI	8
2.4.4 ZAVRNITEV PRISTOJNOSTI V PRIMERU IZBIRE PRAVA.....	8
2.4.5 PRISTOJNOST NA PODLAGI TIHE PRIVOLITVE	9
2.4.6 SUBSIDIARNA PRISTOJNOST	9
2.4.7 FORUM NECESSITATIS	9
2.4.8 OMEJITEV POSTOPKA	10
2.4.9 POSEBNA PRISTOJNOST V PRIMERU SPREJEMA ALI ODPOVEDI DEDIŠČINI, VOLILU ALI NUJNEM DELEŽU	10
2.5 PRAVO, KI SE UPORABLJA ZA DEDOVANJE	10
2.5.1 SPLOŠNO PRAVILO O PRAVU DRŽAVE OBIČAJNEGA PREBIVALIŠČA	11
2.5.2 IZJEMA V PRIMERU NAVEZNE OKOLIŠČINE TESNEJŠE KONEKSNOSTI	11
2.5.3 IZBIRA PRAVA, KI SE UPORABI ZA DEDOVANJE.....	11
2.5.4 POSEBNA PRAVILA, KI SE NANAŠAJO NA DEDOVANJE DOLOČENEGA PREMOŽENJA.....	12
2.5.5 ZAVRAČANJE.....	12
2.5.6 JAVNI RED	12
2.5.7 PODROČJE UPORABE PRAVA	13
2.6 DOPUSTNOST IN MATERIALNA VELJAVNOST RAZPOLAGANJA ZA PRIMER SMRTI.....	13
2.7 PRIZNANJE, IZVRŠLJIVOST IN IZVRŠEVANJE ODLOČB	14
2.7.1 PRIZNANJE SODNIH ODLOČB.....	14
2.7.2 RAZGLASITEV IZVRŠLJIVOSTI IN IZVRŠITEV TUJIH SODNIH ODLOČB.....	15
2.7.2.1 POSTOPEK S PRAVNIMI SREDSTVI ZOPER SKLEP O RAZGLASITVI IZVRŠLJIVOSTI.....	16
2.8 SPREJEMLJIVOST IN IZVRŠLJIVOST JAVNIH LISTIN.....	17
2.8.1 SPREJEMLJIVOST JAVNIH LISTIN	17
2.8.2 DOKAZNA MOČ JAVNIH LISTIN	18
2.8.3 RAZGLASITEV IZVRŠLJIVOSTI IN IZVRŠITEV JAVNIH LISTIN.....	18
2.9 EVROPSKO POTRDILO O DEDOVANJU	19
2.9.1 POSTOPEK IZDAJE EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU.....	19
2.9.1.1 PRISTOJNOST ZA IZDAJO EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU.....	19
2.9.1.2 UPRAVIČENE OSEBE ZA VLOŽITEV PREDLOGA ZA IZDAJO EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU.....	20
2.9.1.3 ZAHTEVA ZA IZDAJO EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU	20
2.9.1.4 PREUČITEV ZAHTEVE IN IZDAJA EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU.....	20
2.9.1.5 VSEBINA EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU.....	21
2.9.1.6 UČINKI EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU, DOMNEVA RESNIČNOSTI IN DOBRA VERA ...	22
2.9.1.7 PRAVNA SREDSTVA	22

2.9.1.8 VKNJIŽBA STVARNIH PRAVIC NA NEPREMIČNINAH ALI PREMIČNINAH V REGISTER	22
3. PRIMERJAVA PRISTOJNOSTI NOTARJA V SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU	23
3.1 ZAPUŠČINSKI POSTOPEK	23
3.1.1 SPLOŠNO O ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU	23
3.1.2 PRIPRAVLJANJE ZAPUŠČINSKE OBRAVNAVE.....	24
3.1.2.1 SMRTOVNICA	24
3.1.2.2 POMEMBNEJŠA DEJANJA, KI JIH TE POTREBNO OPRAVITI PRED ZAPUŠČINSKO OBRAVNAVO .	24
3.1.2.3 POTEK ZAPUŠČINSKE OBRAVNAVE	25
3.1.2.4 SKLEP O DEDOVANJU	25
3.1.2.5 PRAVNA SREDSTVA ZOPER SKLEP O DEDOVANJU OZIROMA SKLEP O VOLILU	26
3.2 PRISTOJNOSTI NOTARJA V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU V SLOVENIJI	27
3.3 PRISTOJNOSTI NOTARJA V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU NA HRVAŠKEM	28
3.3.1 PRIPRAVA IN POTEK ZAPUŠČINSKE OBRAVNAVE PRI NOTARJU	29
3.3.2 SKLEP O DEDOVANJU, IZDAN S STRANI NOTARJA IN NJEGOVI UČINKI.....	30
3.3.3 NAGRADA IN VIŠINA STROŠKOV NOTARJA KOT POOBLAŠČENCA SODIŠČA V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU	30
3.4 PREDNOSTI IN SLABOSTI OBEH SISTEMOV NOTARIATA TER ANALIZA MOŽNE IZBOLJŠAVE UREDITVE PREDLAGANE S STRANI STROKE	31
4. ZAKLJUČEK.....	34
5. VIRI	35
5.1 STROKOVNI VIRI	35
5.2 ZAKONODAJNI VIRI	36
5.3 SODNA PRAKSA	37

SEZNAM KRATIC

EU – Evropska unija

PDEU – Pogodba o delovanju Evropske unije

POVZETEK

V prvem delu magistrske naloge se posvetim uredbi, ki je namenjena poenotenju in harmonizaciji dednega prava med državami članicami. Razpršenost premoženja se iz leta v leto povečuje. V vsakodnevnem prometu, še posebej v primerih dedovanja, takšne tendence povzročajo kar nekaj težav. Pri problematiki mednarodnega dedovanja smo se srečevali s težavo različnih nacionalnih ureditev in pomanjkanjem poenotenih kolizijskih pravil posameznih držav članic. Glavna vprašanja, na katera se je moralo odgovoriti, je pravo katere države naj se uporabi in kateri organ naj bo pristojen. S sprejetjem Uredbe št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju se je kar nekaj področij dednega prava harmoniziralo. Na novo uveden instrument je evropsko potrdilo o dedovanju, ki bo strankam postopka olajšal dokazovanje njihovega položaja in njihovih pravic. Države članice so ubrale različne poti pri določitvi organov, ki so pristojni za nekatera nova opravila v zapuščinskih postopkih in imajo dovoljenje za izdajo evropskih potrdil o dedovanju, saj je na primer Slovenija obdržala sodišče, kot tisti organ, ki je pristojen za izdajanje evropskega potrdila o dedovanju, medtem, ko so na Hrvaškem notarji tisti, ki delujejo kot pooblaščenca sodišča in posledično oni vodijo zapuščinske postopke in izdajajo evropska potrdila o dedovanju.

Drugi del magistrske naloge pa sem posvetila primerjavi pristojnosti v zapuščinskih postopkih med notarji v Sloveniji in na Hrvaškem. Že na prvi pogled je jasno, da je vloga slovenskega notarja v primerjavi s hrvaškim v zapuščinskem postopku občutno manjša. V Sloveniji je še vedno sodišče tisto, ki vodi ključna opravila, medtem ko lahko notar na Hrvaškem opravlja vsa dejanja in izdaja odločbe, ki jih sicer izdaja sodišče, če ni z zakonom drugače določeno. Prav tako so predstavljene prednosti in slabosti obeh sistemov, kakor jih vidi stroka, tako s področja teorije kot tudi iz prakse.

Ključne besede: Uredba o dedovanju, dedovanje s čezmejnimi elementom, pristojnost, priznavanje in izvrševanje odločb, sprejemljivost in izvrševanje javnih listin, evropsko potrdilo o dedovanju, zapuščinski postopki, pooblastila notarja

SUMMARY

In the first part of the master's thesis, I discuss about regulation, which is intended for unification and harmonization of succession law between the Member States. The diversification of property is increasing rapidly. We were faced with the problem of different national arrangements and the lack of unified conflict-of-law rules of individual Member States. The main questions to be answered were the law of which country should be used and which state authority should be competent. With the adoption of Regulation No. 650/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and the acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession, several areas of succession law have been harmonized. A newly introduced instrument is a European Certificate of Succession that will facilitate the parties to the procedure to prove their position and their rights. Member states have taken various steps in identifying the authorities responsible for certain new competences in succession procedures and having a permit to issue European certificates of inheritance.

The second part of my master's thesis was devoted to comparing jurisdictions in succession procedures between notaries in Slovenia and Croatia. At first glance, it is clear that the role of a Slovenian notary compared to the Croatian notary in the legacy procedure is considerably lower. In Slovenia, it is still the court that governs key duties, while a notary in Croatia can perform all acts and issue decisions that are otherwise issued by the court, unless otherwise stipulated by law. The advantages and disadvantages of both systems, as seen by the profession, both from the field of theory and from practice, are also presented.

Keywords: Succession regulation, succession with cross-border element, jurisdiction, recognition and enforcement of decisions, acceptance and enforcement of authentic instruments, European Certificate of Succession, succession procedures, powers of notary

1. UVOD

Temelj Evropske unije (v nadaljevanju EU) so svoboščine, ki omogočajo številne prednosti, katerim se pa morajo zakonodajalci držav članic čim hitreje prilagoditi. Globalizacija, svobodno gibanje oseb ter skupen notranji trg ustvarjajo številne čezmejne situacije in pomenijo potrebo po harmonizaciji pravil med državami članicami. Možnost prebivanja državljanov EU v katerikoli evropski državi lahko pomeni, da so le-ti lastniki premoženja v različnih državah članicah in v določenih primerih tako neizogibno sledi zapuščinski postopek s čezmejnimi elementom.¹ Raznovrstnost pravil materialnega prava in pravil o mednarodni pristojnosti ali pravu, ki se uporablja, številnost organov, ki lahko odločajo o mednarodnem dedovanju ter razdrobljenost zapuščine so vse razlogi, zaradi katerih je bilo potrebno poenotiti pravna pravila o dedovanju. Posplošimo lahko, da so se državljani držav članic soočali s težavami kot so na primer kolizija med zakoni, ki se lahko uporabijo za isto zapuščino, težko predvidljivostjo pristojnosti države, omejeno priznavanje in izvrševanje sodnih odločb, omejena oporočiteljeva svoboda pri izbiri prava ter omejevanje pri priznavanju statusov dediča, volilojemnika, izvršitelja oporoče in upravitelja zapuščine.

V preteklih letih ideja o čim številčnejši ratifikaciji haaških konvencij kot so na primer Konvencija o koliziji zakonov glede oblike oporočnih določb, Konvencija o mednarodni ureditvi dedovanja ter Konvencija o pravu, ki se uporablja v zapuščinskih postopkih, ni uspela. Zgodovinski razvoj in poskus harmonizacije dedne problematike se je začel leta 1998, ko je bil s strani Sveta in Komisije sprejet Dunajski akcijski načrt (KOM(98) 459 final), katerega cilj je bila uvedba evropskega akta o dedovanju. Leta 1999 je Evropski svet potrdil načelo vzajemnega priznavanja sodb v civilnih zadevah in predvidel instrument, ki bi urejal dedovanje. Nadalje Svet EU leta 2004 sprejme Haaški program, v katerem je izpostavljena nujnost sprejetja evropskega akta o dednih zadevah, ki bi uredil kolizijska pravila, pristojnost in medsebojno priznavanje ter izvrševanje odločb na področju dedovanja ter uvedel novost in sicer evropsko potrdilo o dedovanju. Leto kasneje je bila s strani Evropske komisije objavljena Zelena knjiga o problematiki zakonitega in oporočnega dedovanja, v primerih, ko gre za razmerja z mednarodnim elementom. Komisija je dne 01.03.2005 predstavila Zeleno knjigo o dedovanju in oporokah, s katero je bila začeta živahna debata o usklajevanju in iskanju najprimernejših rešitev za enotno ureditev, sicer enega najbolj občutljivih področij prava. Leta 2009 Evropska komisija sprejme predlog Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta EU o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb in javnih listin v zapuščinskih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju.

Začela so se usklajevanja besedila, saj se je uredba sprejemala po rednem zakonodajnem postopku, ki se je uspešno zaključil leta 2012, ko sta Evropski parlament in Svet sprejela Uredbo št. 650/2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (v nadaljevanju Uredba o dedovanju ali Uredba št. 650/2012). Od sprejetja Uredbe so morale države članice v treh letih preveriti, ali so nacionalni predpisi z določbami usklajeni, saj je bil predviden začetek neposredne uporabe v treh letih po začetku uporabe.² Uredba o

¹Od vseh smrti v EU (letno okoli 4.500.000) jih kar 9-10% vsebuje čezmejni element. Dostopno na: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st14/st14722-ad02.en09.pdf>, 15.4.2019.

² Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 531-532.

dedovanju, ki je v celoti zavezujoča, je začela veljati 17.08.2012, uporabljati pa 17.08.2015.³ Z namenom, da se v primeru dedovanja s čezmejnim elementom dedičem, voliljemnikom, izvršiteljem oporoke in upraviteljem zapuščine zagotovi nemoteno in učinkovito uveljavljanje njihovih pravic v postopku dedovanja v drugi državi članici je Uredba o dedovanju uvedla nov institut in sicer evropsko potrdilo o dedovanju. Cilj je bil zagotoviti instrument, ki se izda za uporabo v drugi državi članici in ima v Uredbi o dedovanju prav tako posebej predvidene učinke.⁴

2. PODROČJE UPORABE IN PRISTOJNOST TER PRAVO, KI SE UPORABLJA PO UREDBI št. 650/2012 O DEDOVANJU

2.1 SPLOŠNO

Uredba 650/2012 združuje določbe o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju odločb. Sprejemljivost in izvrševanje javnih listin, izdanih v dednih zadevah v katerikoli državi članici se nanaša tako na dokazno moč listin kot tudi na uvedbo avtonomnega pojma verodostojnosti listine. Pojem po uredbi zajema pristnost listin, zahtev glede obličnosti, pooblastila organa, ki sestavi listino ter nenazadnje postopka, po katerem se listino sestavi.⁵ Uredba o dedovanju se uporablja za dedovanje po osebah, ki so umrle na ali po datumu 17.08.2015.⁶ V drugem in tretjem odstavku 83. člena Uredbe o dedovanju pa zasledimo, da se v določenih primerih uredba uporablja tudi za razpolaganja za primer smrti, ko je bila izbira prava podana pred 17.08.2015.⁷ Komisija je imela pravno podlago za sprejetje Uredbe o dedovanju v 81. členu Pogodbe o delovanju Evropske unije (v nadalj. PDEU)⁸, ki Svet in Evropski parlament pooblašča, da s ciljem pravilnega delovanja notranjega trga, sprejmeta ukrepe, kateri zagotavljajo vzajemno priznavanje in izvršljivost sodnih ter drugih odločb ter omogočajo združljivost predpisov glede kolizije zakonov in pravil o pristojnosti, ki so v uporabi v državah članicah.⁹ 75. člen Uredbe o dedovanju določa, da države članice, ki so podpisnice mednarodnih konvencij, le-te lahko še naprej nemoteno uporabljajo, vendar ima Uredba pred njimi prednost, če urejajo zadeve, ki so predmet te uredbe.

Slovenski zakonodajalec je zaradi učinkovitejšega izvajanja Uredbe o dedovanju dopolnil nacionalni Zakon o dedovanju¹⁰ z novelo C, ki je prinesla dvanajst novih členov, ki podrobneje urejajo področja Uredbe o dedovanju, kjer je to bilo potrebno.

³ Iz 82. in 83. točke preambule Uredbe izhaja, da le-ta zavezuje in se uporablja v vseh državah članicah, razen v Združenem kraljestvi, Danski ter Irski.

⁴ Ivanc, T., Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. I.

⁵ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 532.

⁶ V odločbi VSL Sklep II Cp 1299/2017 je Višje sodišče v Ljubljani potrdilo odločitev sodišča na prvi stopnji, ko je na podlagi 67. člena Uredbe o dedovanju in 227.b člena Zakona o dedovanju izdalo sklep, katerega priloga je bilo evropsko potrdilo o dedovanju, saj je zapustnica umrla 20.12.2016, Uredba o dedovanju pa se uporablja, kot je bilo navedeno zgoraj, za dedovanje po osebah, ki umrejo na ali po 17.08.2015.

⁷ V kolikor je bila izbira napravljena v skladu s pravili Uredbe ali mednarodnega zasebnega prava države, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče ali državljan, katere je zapustnik bil ob izbiri prava ali pa v kateri koli drugi državi članici, kjer se nahaja organ, ki obravnava dedovanje.

⁸ Uradni list EU, C 202, Zvezek 59, 7.6.2016.

⁹ Vatovec, K., Lizbonska pogodba : z uvodnimi pojasnili, GV Založba, Ljubljana, 2010, str. 272.

¹⁰ Zakon o dedovanju, Uradni list SRS, št. 15/76, 23/78, Uradni list RS, št. 13/94 – ZN, 40/94 – odl. US, 117/00 – odl. US, 67/01, 83/01 - OZ, 73/04 – ZN-C, 31/13 – odl. US in 63/16.

Uredba je sestavljena iz 84. členov, ki so po sklopih razdeljeni v sedem poglavij, in sicer:

- ◆ področje uporabe in opredelitev pojmov (1. – 3. člen),
- ◆ pristojnost (4. – 19. člen),
- ◆ pravo, ki se uporablja (20. – 38. člen),
- ◆ priznanje, izvršljivost in izvrševanje odločb (39. – 58. člen),
- ◆ javne listine in sodne poravnave (59. – 61. člen),
- ◆ evropsko potrdilo o dedovanju (62. – 73. člen) ter
- ◆ splošne in končne določbe (74. – 84. člen).

Sprejeta uredba tako spada med ukrepe, katerih cilj je zagotoviti združljivost predpisov, ki se uporabljajo v državah članicah glede kolizijah zakonov in glede pristojnosti.¹¹

2.2 PODROČJE UPORABE

V Uredbi 650/2012 je poudarjena univerzalnost uporabe prava, ki se pokaže v učinku »*erga omnes*«, saj se uporabi katerokoli pravo, na katero napotuje uredba, ne glede na to, ali gre za pravo ene od držav članic.¹² Iz 21. člena Uredbe o dedovanju lahko povzamemo, da je bistveno načelo enotne dediščine, kar pomeni, da je pravo, ki se uporabi na podlagi te uredbe, veljavno za celotno dedovanje¹³, na podlagi personalnega prava zapustnika. Izpeljemo lahko, da ni uveljavljeno načelo deljene zapuščine, torej ni pomembna vrsta zapustnikovega premoženja. Slabost tega sistema dedovanja je definitivno to, da bi lahko povzročil nastanek več zapuščinskih mas, za katere pa bi bilo možno, da bi za vsako od njih veljajo drugačno pravo, ki različno določa dediče ter njihove deleže. »*The principle of unity*« zagotavlja pravno varnost tako za dediče kot tudi za volilobjemnike, kar pa je eden izmed glavnih vodil Uredbe o dedovanju.^{14,15}

Uredba o dedovanju v 1. členu določa, da se uporablja le v zapuščinskih zadevah, pri čemer so taksativno izločene davčne, carinske in upravne zadeve. Področje uporabe zajema vso problematiko v zvezi z zapuščinskim postopkom (vse oblike prenosa lastninske pravice zaradi smrti imetnika), torej ni pomembno ali gre za dedovanje na podlagi oporoke ali na podlagi zakona. Opredelitev področja uporabe postane težavna pri razmejitvi zadev v zvezi s premoženjskimi razmerji med zakoncema in razmerji, ki imajo primerljive učinke kot zakonska zveza, ter obligacijskimi razmerji. Torej s področja uporabe izključuje zadeve, ki se nanašajo na premoženjska razmerja med zakoncema in tista, ki imajo primerljive učinke, seveda če ne urejajo dednih zadev.¹⁶ Nadalje je iz področja uporabe izključeno v točki g drugega odstavka

¹¹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 532.

¹² 20. člen Uredbe o dedovanju.

¹³ Načelo »*the principle of unity*«.

¹⁴ V 37. uvodni točki Uredbe o dedovanju je navedeno: »*Da bi državljani ob upoštevanju načela pravne varnosti lahko uživali ugodnosti, ki jih ponuja notranji trg, bi jim moralo biti na podlagi te uredbe vnaprej jasno, katero pravo se bo uporabljalo za dedovanje po njih. Glavno pravilo bi moralo zagotoviti, da je dedovanje urejeno s predvidljivim pravom, s katerim je tesno povezano. Zaradi pravne varnosti in da bi preprečili razdrobljenost zapuščine, bi moralo to pravo urejati celotno dedovanje, torej vse premoženje, ki sestavlja zapuščino, ne glede na to, za kakšno premoženje gre, in ne glede na to, ali se premoženje nahaja v drugi državi članici ali v tretji državi.*«

¹⁵ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 532-533.

¹⁶ V zadevi C-558/16 se je Sodišče EU opredelilo ali nemška določba o pavšalni izravnavi skupnega premoženja zakoncev s povečanjem dednega deleža preživelega zakonca spada na področje uporabe Uredbe o dedovanju. Odločeno je bilo, da se ta določba ne nanaša na razdelitev premoženja med zakoncema, ampak na vprašanje pravic preživelega zakonca glede elementov, ki so že bili všteti v zapuščinsko maso, torej je glavni namen določitev

1. člena Uredbe opredeljeno premoženje, ki ne preide z dedovanjem, t.j. skupna lastnina večih oseb, darila *inter vivos*¹⁷, pokojnine, zavarovalne pogodbe.¹⁸ Vendar pa se Uredba o dedovanju uporabi v primeru, ko je zapustnik z darili med živimi prikrajšal nujni dedni delež.¹⁹

S področja uporabe so prav tako izrecno izločeni določanje statusa fizičnih oseb, družinska razmerja in razmerja s primerljivimi učinki, pravna ali poslovna sposobnost fizičnih oseb ter vprašanja v zvezi s pogrešanostjo, odsotnostjo ali domnevno smrtjo fizične osebe. Izključene so tudi preživninske obveznosti, ki niso posledica smrti, formalna veljavnost razpolaganja za primer smrti, napravljena v ustni obliki, vprašanja prava družb in drugih subjektov ter narava stvarnih pravic in vpis pravic na nepremičnini ali premičnini v register.²⁰ Z enim od postopkov predhodnega odločanja je bila rešena dilema, ali se lahko zavrnejo stvarnopravni učinki institutu, ki ga pravo ene države članice ne pozna, je pa urejen s pravom, ki se uporabi za dedovanje. V sodbi Sodišča EU z dne 12.10.2017²¹ je navedeno, da se v državi članici, katere pravni red ne pozna vindikacijskega volila, ne sme zavrniti stvarnopravnih učinkov takega volila zapustnika iz druge države članice, saj gre le za način prehoda pravice na stvari. Zapisali so, da je stvarna pravica, ki preide z vindikacijskim volilom, lastninska pravica, ki pa jo zadevno pravo priznava in niti ni potrebna nobena prilagoditev le-te. Ni sporno, da je vililodjemnik upravičenec tudi na podlagi prava druge države članice.

Spoštovanje načela »*pacta sunt servanda*« je ključno za razlago zakaj Uredba o dedovanju ne vpliva na uporabo različnih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so ena ali več držav članic v času sprejetja te uredbe.²² Države, ki so podpisnice Haaške konvencije o koliziji zakonov glede oporočnih razpolaganj, pa je omogočeno, da še naprej uporabljajo določene določbe te konvencije namesto določb Uredbe št. 650/2012.²³

2.3 OPREDELITEV POJMA SODIŠČE

V 3. členu Uredbe o dedovanju lahko najdemo opredelitve pojmov kot so dedovanje, dedna pogodba, skupna oporoka, razpolaganje za primer smrti, država članica izvora, država članica izvršitve, odločba, sodna poravnava, javna listina in nenazadnje opredelitev pojma sodišča. V drugem odstavku je zapisano:

»V tej uredbi izraz „sodišče“ pomeni vsak sodni organ ter vse druge organe in pravne strokovnjake, pristojne za dedne zadeve, ki izvajajo sodno funkcijo ali delujejo na podlagi pooblasti, ki jih nanje prenese sodni organ, ali pod nadzorom sodnega organa, če ti drugi organi in pravni strokovnjaki zagotavljajo jamstva glede svoje nepristranskosti in pravice strank do zaslišanja in so odločbe, ki jih izdajo, po pravu države članice, v kateri delujejo:

obsega dednega deleža in ne delitev skupnega premoženja. Zatorej se nacionalna določba države članice uvršča na področje uporabe Uredbe.

¹⁷ Veljavnost in učinke daril ureja Uredba (ES) št. 593/2008.

¹⁸ Odprto vprašanje pa ostaja ali opredelitev pokriva tudi na primer premoženje pridobljeno na podlagi pogodbe o dosmrtnem preživljanju ali pa darilne pogodbe za primer smrti.

¹⁹ Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. II-III.

²⁰ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 534.

²¹ Zadeva C-218/16, Aleksandra Kubicka ob udeležbi Przemysław Bac, notarke, ECLI:EU:C:2017:755.

²² To ne velja za konvencije, ki so sklenjene izključno med dvema ali več državami članicami.

²³ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 535.

(a) lahko predmet pritožbe, naslovljene na sodni organ, ali predmet ponovne preučitve s strani tega organa ter

(b) imajo podobno veljavo in učinek kot odločba sodnega organa glede iste zadeve.«

V pojem sodišče tako spadajo vsi organi, tudi notarji, katerih odločbe, ki jih izdajo, so lahko po pravu države članice, v kateri delujejo, predmet pritožbe ter imajo podobno veljavo kot odločba sodnega organa glede iste zadeve. Široka opredelitev pojma omogoča uporabo izraza sodišče za različne sisteme sodelovanja drugih organov in pravnih strokovnjakov v zapuščinskem postopku. V zadevi C-658/17 je Sodišče EU v postopku predhodnega odločanja podalo obrazložitev, da čeprav se sodna in notarska funkcija razlikujeta, bi moral imeti pojem »sodišče« širok pomen, s katerim bi se zajeli tudi notarji, kadar izvajajo sodno funkcijo v nekaterih dednih zadevah. Nasprotno pa pojem ne bi smel vključevati nesodnih organov držav članic, ki so po nacionalnem pravu pooblašteni za obravnavanje dednih zadev, kot so notarji v velikih državah članicah, v katerih navadno ne izvajajo sodne funkcije. Nadalje so zapisali, da organ izvaja sodno funkcijo takrat, če bi lahko bil pristojen v primeru morebitnega spora v dednih zadevah. Odločilo je, da izdaja evropskega potrdila o dedovanju na podlagi soglasne volje zainteresiranih strank, ne šteje za izvajanje sodne funkcije. Posledično se evropsko potrdilo o dedovanju v tem primeru ne šteje za odločbo, ampak za javno listino²⁴. Razlika se kaže predvsem v tem, ali so zapuščinski postopki urejeni kot sodni, kjer je osrednji organ sodišče, ali pa zunajsodni postopki, pri katerih pa je glavni notar. V državah članicah obstajajo različne vloge notarjev, saj lahko notar nastopi v vlogi državnega organa, ki v zapuščinskem postopku izdaja sklepe z učinkom sodne odločbe in tako neposredno opravlja funkcijo odločanja²⁵ ali pa samo kot sodni pooblaščenec na podlagi sodne odredbe, pri čemer lahko prav tako izda sklep o dedovanju.²⁶ V zunajsodnih postopkih, je kot že zgoraj omenjeno, osrednji subjekt notar, kar je tipična ureditev za Francijo. Stranke same začnejo zapuščinski postopek pred notarjem, ki lahko izda notarsko listino o dedovanju z enako vsebino, kot jo ima sklep o dedovanju, vendar le-ta nima narave sodne odločbe in tudi ne pridobi učinka pravnomočnosti. Kljub zunajsodni naravi pa je v nekaterih primerih še vedno potrebno sodelovanje francoskih sodišč.²⁷ V Sloveniji notarji v zapuščinskem postopku po nalogu opravljajo:

- ◆ popis in cenitev zapuščine ter sprejem zapustnikovega premoženja zaradi zavarovanja v hrambo ali s sklepom sodišča postane skrbnik zapuščine (71. člen Zakona o notariatu²⁸),
- ◆ sestavljanje notarske oporoke (46. člen Zakona o notariatu) ter
- ◆ sestavljanje notarskega zapisa v obliki sporazuma o odpovedi neuvedenemu dedovanju (3. točka 47. člen Zakona o notariatu).

Obseg pristojnosti notarjev in učinek njihovih odločitev je ključen za veljavnost pravil o pristojnosti iz Uredbe o dedovanju, da se lahko njihova dejanja uvrstijo v pojem sodišče. V kolikor notarji izvajajo sodno funkcijo, se bodo za njihove odločbe, uporabila pravila te uredbe o priznavanju, izvršljivosti in izvrševanju sodnih odločb. Temu sledi, da za notarje, ki ne opravljajo sodne funkcije, pravila o pristojnosti ne veljajo, vendar kljub temu Uredba št.

²⁴ V skladu s točko i prvega odstavka 3. člena Uredbe o dedovanju.

²⁵ Notar na Madžarskem.

²⁶ Notar na Hrvaškem.

²⁷ Na primer pri odločanju o domiku zapuščine.

²⁸ Zakon o notariatu, Uradni list RS, št. 2/07 – uradno prečiščeno besedilo, 33/07 – ZSReg-B, 45/08 in 91/13.

650/2012 ureja obtok javnih listin in tako posega na področje sprejemljivosti in izvršljivosti javnih listin.²⁹

2.4 PRISTOJNOST

Določbe o mednarodni pristojnosti nam povedo, ali so za odločanje pristojna domača sodišča ali kateri drug organ, torej gre za vprašanje pristojnosti sodnega sistema ene države kot celote v nasprotju s sodnim sistemom druge države. V kolikor gre z razmerje z mednarodnim elementom bodo sodišča najprej odločala o svoji mednarodni pristojnosti in šele nato se bo določila stvarna, krajevna in funkcionalna pristojnost. Če bo sodišče ugotovilo, da ni mednarodno pristojno, se bo razglasilo za nepristojno in tudi ne bo odločalo o pristojnosti tujih sodišč.³⁰ Kakor navaja Vrhovno sodišče Republike Slovenije v jedru sklepa II Ips 316/99³¹, se pravila o mednarodni pristojnosti nanašajo na pristojnost sodnega sistema države kot celote v razmerju do sodnih sistemov drugih držav. V Uredbi o dedovanju je v drugo poglavje namenjeno pravilom o pristojnosti.

2.4.1 OBIČAJNO PREBIVALIŠČE KOT SPLOŠNA NAVEZNA OKOLIŠČINA ZA DOLOČITEV PRISTOJNOSTI IN PRAVA

Tesna povezava med dedovanjem in državo, ki je pristojna, je omogočena z Uredbo o dedovanju, saj kot splošno navezno okoliščino za določitev pristojnosti in prava, ki se bo uporabilo, določa običajno prebivališče zapustnika v trenutku njegove smrti.³² Vendar pa v Uredbi št. 650/2012 ne zasledimo definicije besedne zveze »*običajno prebivališče*« zapustnika ob smrti in s tem tudi ne napotuje na pravo države članice. Posledično je potrebno uporabiti t.i. načelo avtonomne razlage, ki določa, da je potrebno pojem razlagati neodvisno od prava držav članic. Slovenski zakonodajalec je v Zakonu o mednarodnem zasebnem pravu in postopku³³ uporabil besedi »*stalno prebivališče*«, ki se v večini primerov pokriva s pojmom običajnega prebivališča, ni pa to neizpodbitno dejstvo. V naši ureditvi je uvedena kombinacija pristojnosti po legi zapuščine v zadevni državi in pa po državljanstvu zapustnika.³⁴ Sodišče EU je v zadevi C-452/93 P³⁵ običajno prebivališče opredelilo kot:

»kraj, ki mu je udeleženec prostovoljno določil stalni značaj trajnega ali stalnega kraja, v katerem ima svoje interese, pri čemer je treba za določitev običajnega prebivališča upoštevati dejanske okoliščine, ki opredeljujejo prebivališče določene osebe.«³⁶

²⁹ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 535-536.

³⁰ Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. III.

³¹ Sklep II Ips 316/99 z dne 07.10.1999, dostopno na:

http://www.sodnapraksa.si/?q=id:6039&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BIESP%5D=IESP&data%5BVDSS%5D=VDSS&database%5BUPRS%5D=UPRS&_submit=išči&page=0&id=6039, dostopano dne 06.05.2019.

³² Kot navezna okoliščina v evropskih uredbah je pogosto določeno običajno prebivališče.

³³ Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, Uradni list RS, št. 56/99 in 45/08 – ZArbit.

³⁴ Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. III.

³⁵ Zadeva C-452/93 P, Pedro Magdalena Fernandez proti Komisiji Evropskih skupnosti, ECLI:EU:C:1994:331.

³⁶ Sodna praksa Sodišča EU še vedno ne podaja točne opredelitve kaj točno predstavlja običajno prebivališče, vendar pa so v zadevah C-523/07, C-509/09, C-497/10 itd. podali določene smernice in merila po čem prepoznamo običajno prebivališče zapustnika.

To pomeni, da je pokojnik običajno, po navadi prebival v tem kraju. Kot nadalje zapiše dr. Viktorija Žnidaršič Skubic pojem običajnega prebivališča opredeljujejo le dejanski elementi, kar pomeni, da voljni element ni potreben.³⁷ Merila za določitev, ki se pojavljajo so med drugim kraj, kjer je bil pokojnik prijavljen; kraj, kjer je bilo izdano pokojnikovo delovno dovoljenje; kraj, kjer je bil pokojnik fizično prisoten; pokojnikovo središče družinskega in socialnega življenja; kraj, kjer se nahaja največ pokojnikovega premoženja; kraj, kjer so pokojnikovi glavni upniki ali pa nenazadnje kraj, kjer živi večina pokojnikovih dedičev. Običajno prebivališče zapustnika mora torej izkazovati posebno tesno povezavo z merodajno državo. Uredba o dedovanju pa predvideva izjemo od pravila, da se kot splošna navezna okoliščina uporabi običajno prebivališče, in sicer takrat, kadar je iz vseh okoliščin jasno, da je bil zapustnik ob smrti s katero drugo državo tesneje povezan, kot pa s tisto, katere pravo se bi uporabilo v skladu z navezno okoliščino običajnega prebivališča. V drugem odstavku 21. člena Uredbe lahko preberemo, da je v tem primeru pravo, ki se uporabi za dedovanje, pravo te države, s katero je zapustnik tesneje povezan.³⁸

2.4.2 SPLOŠNA PRISTOJNOST

V Uredbi o dedovanju so pravila o pristojnosti sodišč³⁹ v civilnih in nepravdnih postopkih opredeljena na podlagi načela poenotene dedovanja in osebne okoliščine zapustnikovega običajnega prebivališča ob smrti, kot najprimernejša okoliščina za določitev pristojnosti. Pristojno sodišče odloča o usodi tako premičnega kot nepremičnega premoženja pokojnika ne glede na to, kje se nahaja. Višje sodišče v Ljubljani je v odločbi VSL Sklep II Cp 2567/2017 z dne 07.02.2018 uporabilo koncept poenotene dedovanja, s tem, ko je odločilo, da bo sodišče, pristojno v skladu z Uredbo o dedovanju, odločalo v zapuščinskem postopku, tako glede premičnega kot tudi nepremičnega premoženja zapustnika, ne glede na to, kje se nahaja. Obenem so pojasnili tudi, da glede na nesporno običajno prebivališče zapustnice v Nemčiji, je za odločanje o celotnem dedovanju pristojno sodišče oziroma organ v Nemčiji v skladu s 4. členom Uredbe o dedovanju. Nadalje je prav tako v odločbi VSM Sklep I Cp 653/2017 z dne 05.09.2017 Višje sodišče v Mariboru utemeljilo pristojnost slovenskega sodišča s tem, ko je izpostavilo, da je zapustnikovo običajno prebivališče bilo v Sloveniji in zato ni ovir, da ne bi sodišče v Sloveniji prav tako odločilo o dedovanju nepremičnega premoženja na Hrvaškem. Navezna okoliščina običajnega prebivališča, kot jo predvideva Uredba št. 650/2012, je samo ena od razlik v primerjavo s sedanjo pravno ureditvijo v nacionalnih sistemih, saj le-te predvidevajo različna merila za določitev pristojnosti.⁴⁰ 5. člen Uredbe o dedovanju omogoča strankam kot so dediči ali pa nujni dediči, da v zapuščinskem postopku pisno dogovorijo pristojnost sodišča te države članice, pod pogojem, da je pravo, ki ga je zapustnik izbral za dedovanje po njem, v skladu z 22. členom Uredbe. Torej stranke se lahko dogovorijo o pristojnosti samo, če je pokojnik izbral pravo države članice, katere državljan je, saj s tem omogočimo celovitost pristojnosti in prava. Za države članice ureditev z eno navezno okoliščino in posledično določitev pristojnosti enega sodišča ne glede na to, ali gre za dedovanje premičnega ali nepremičnega premoženja, brez dvoma pomenita temeljno spremembo v primerjavi s prej meritornimi kolizijskimi pravili držav članic.⁴¹

³⁷ Žnidaršič Skubic, V., *Evropsko (mednarodno zasebno) dedno pravo*, 2011, str. 181.

³⁸ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, *Mednarodno zasebno pravo EU*, Uradni list RS, 2018, str. 537-538.

³⁹ Od 4. do 11. člen Uredbe.

⁴⁰ Na primer zadnje stalno prebivališče zapustnika pa kraj, kjer so nekateri deli premoženja ali država, katere državljan je bil zapustnik.

⁴¹ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, *Mednarodno zasebno pravo EU*, Uradni list RS, 2018, str. 538-539.

2.4.3 PROROGACIJA PRISTOJNOSTI

Pristojnost na podlagi izbire prava urejajo členi 5., 6., 7., 8. ter 9. Uredbe o dedovanju. V skladu s 5. členom se lahko stranke dogovorijo, da je za odločanje o vseh vprašanjih, povezanih z določeno dedno zadevo, izključno pristojno eno in edino sodišče oziroma več sodišč iste države članice, seveda če je pravo, ki ga je izbral zapustnik, v skladu z 22. členom Uredbe o dedovanju. Izraženo je načelo avtonomije volje strank, v našem primeru udeležencev zapuščinskega postopka, zaradi katerega lahko izberejo sodišče⁴² oziroma možnost preprečitve, da bi zapuščinski postopek potekal pred sodiščem, ki bi bilo pristojno po običajnem prebivališču zapustnika.⁴³

V skladu z 22. členom Uredbe št. 650/2012 lahko pokojnik za celotno dedovanje izbere zgolj pravo državo, katere državljan je v času izbire prava ali ob smrti. Torej lahko vidimo, da je za veljavnost dogovora o pristojnosti nujno, da so izpolnjene določene predpostavke, med drugim tudi pisna oblika⁴⁴, kar jasno nakazuje, da dedič le ne more sam enostransko določiti pristojnosti sodišča za dedovanje. Velja, da se morajo sodišča za vsak konkreten primer posebej opredeliti ali morajo dogovor skleniti vse stranke dedovanja ali je dovolj, da lahko le nekatere od njih sklenejo dogovor, da pred izbranim sodiščem začnejo postopek glede točno določenega vprašanja, a pod pogojem, da odločitev sodišča v tej zadevi ne bo vplivala na ostale stranke dedovanja.⁴⁵ Prorogirana pristojnost je v Uredbi o dedovanju po svoji naravi izključna pristojnost, kar pomeni, da če je sodišče začelo postopek na podlagi splošnih pravil ali subsidiarne pristojnosti, se mora v primeru obstoja dogovora izreči za nepristojno t.i. derogacija pristojnosti.⁴⁶

2.4.4 ZAVRNITEV PRISTOJNOSTI V PRIMERU IZBIRE PRAVA

Kadar sodišče odloča o zavrnitvi pristojnosti, mora vzeti v obzir dejanske okoliščine dedovanja, to so na primer kje imajo stranke postopka običajno prebivališče ali kje se nahaja premoženje.⁴⁷ To pravilo omogoča sodišču uporabo »*forum non conveniens*«, ki je institut sistema običajnega prava in sodišču daje diskrecijsko pravico, da se lahko izreče za nepristojno, v kolikor meni, da bi bilo bolje prenesti pristojnost drugemu sodišču. Sodišče, ki je pristojno na podlagi splošne navezne okoliščine, lahko odkloni odločanje z namenom, da se pristojnost prenese na sodišče države članice, katere pravo je izbral zapustnik.⁴⁸

Takšna ureditev v veliki meri omili togo ureditev splošne pristojnosti na podlagi običajnega prebivališča pokojnika ob smrti. Diskrecijska pravica sodišča, da se izreče za nepristojno, je sodišču podeljena na zahtevo strank postopka in obenem tudi upoštevanju dejanskih okoliščin vsakega primera posebej. S tem se sodišče spodbuja k najučinkovitejši rešitvi in največji koristi za stranke. Nenazadnje je pomembno, da imajo stranke oziroma zapustnikovi dediči običajno prebivališče v državi članici.⁴⁹

⁴² *Prorogatio expressa*.

⁴³ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 539.

⁴⁴ Komuniciranje preko elektronskih medijev prav tako šteje za veljavno pisno obliko dogovora, če je zagotovljena trajnost zapisa dogovora.

⁴⁵ 28. uvodna točka Uredba št. 650/2012.

⁴⁶ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 539-540.

⁴⁷ Točka a 6. člena Uredbe.

⁴⁸ Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. IV.

⁴⁹ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 540-541.

2.4.5 PRISTOJNOST NA PODLAGI TIHE PRIVOLITVE

Uredba št. 650/2012 v 9. členu dopušča možnost, da je sodišče še naprej pristojno za odločanje v postopku, tudi v primeru, če se naknadno ugotovi, da dogovora niso sklenile vse stranke. Ohranitev pristojnosti sodišča je v tem primeru odvisna od tega ali stranke ugovarjajo. Postavlja se domneva, da dedič, ki se je odločil sodelovati v postopku, kljub temu, da ni sklenil dogovora z drugimi dediči, ne nasprotuje pristojnosti sodišča države članice.

V primeru, da preostale stranke, ki dogovora niso sklenile, nasprotujejo pristojnosti sodišča, se mora sodišče izreči za nepristojno. Kadar pride do take situacije, so potem pristojna sodišča na podlagi splošne ali pa subsidiarne pristojnosti.

2.4.6 SUBSIDIARNA PRISTOJNOST

Ob boku splošni pristojnosti, ki je vezana na običajno prebivališče zapustnika, Uredba o dedovanju prav tako omogoča subsidiarno pristojnost. V kolikor pokojnik nima običajnega prebivališča v državi članici, so za odločanje v postopku kljub temu pristojna sodišča države članice, v kateri se nahaja zapuščina. Subsidiarno pristojnost je možno izvajati samo v dveh primerih. Pristojnost sodišča v državi članici, kjer je zapuščina, se vzpostavi, če je bil zapustnik ob smrti državljan te države članic ali pa če je imel vsaj prejšnje običajno prebivališče v tej državi članici, pod pogojem, da od spremembe običajnega prebivališča pa do začetka postopka pred sodiščem ni minilo več kot 5 let.⁵⁰

Drugi odstavek 10. člena Uredbe predstavlja izjemo, saj v primeru, ko ni pristojno nobeno sodišče iz prvega odstavka, so sodišča države članice, v kateri leži zapuščina, kljub temu pristojna za odločanje o usodi tega premoženja. Tako je edina povezava med sodiščem in dedovanjem obstoj pokojnikovega premoženja v državi članici, kar predstavlja šibko navezno okoliščino.⁵¹

2.4.7 FORUM NECESSITATIS

Forum necessitatis predstavlja pomembno izjemo pri pravilih o pristojnosti.⁵² Omogočeno je, da se v primeru, ko po nobeni drugi določbi ni podana pristojnost sodišč držav članic, iz utemeljenih razlogov vseeno vzpostavi pristojnost sodišč določene države članice. Le-ta lahko v izjemnih primerih odločajo o dedovanju in sicer če postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali pa če postopek sploh ni mogoč v tretji državi, s katero je dedna zadeva tesno povezana.⁵³ Gre za pristojnost v izjemnih okoliščinah, ki opravičujejo odstop od splošnih pravil o pristojnosti ter konkretna zadeva mora biti v zadostni meri povezana z državo članico, v kateri je sodišče, katero je začelo postopek.⁵⁴ Zadostna utemeljenost pristojnosti sodišč države članice, ki odločajo na podlagi pristojnosti *forum necessitatis*, je lahko na podlagi navezne okoliščine državljanstva ali pa predhodnega običajnega prebivališča pokojnika.⁵⁵

⁵⁰ Prvi odstavek 10. člena Uredbe o dedovanju.

⁵¹ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 542.

⁵² 31. uvodna točka Uredbe o dedovanju.

⁵³ 11. člen Uredbe o dedovanju.

⁵⁴ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 542-543.

⁵⁵ Poretti, P., Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi o nasljeđivanju, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2016, 37 (1), str. 570-571.

2.4.8 OMEJITEV POSTOPKA

V prvem odstavku 12. člena Uredbe št. 650/2012 je podana pravica strank, ki lahko od sodišča zahtevajo, da odločajo le o delu premoženja, »če je mogoče pričakovati, da njegova odločitev o tem premoženju ne bo priznana in, kjer je primerno, razglášeno za izvršljivo v tej tretji državi.« Drugi odstavek pa je izraz spoštovanja procesnega prava posameznih držav članic, saj je pojasnjeno, da pravica iz prvega odstavka ne jemlje strankam pravice do omejitve predmeta postopka po pravu države članice, kjer se nahaja sodišče, ki je prvo začelo postopek.⁵⁶

V tem primeru gre za odstop od enega od vodilnih načel, da pristojno sodišče odloča o celotnem predmetu dedovanja in je omejitev pristojnosti sodišč države članice. V prvem odstavku lahko zasledimo tri stroge pogoje in sicer obstoj premoženja v tretji državi, možnost, da odločitev ne bo upoštevana v tretji državi ter podana zahteva ene od strank. 12. člen Uredbe ne pride v poštev, ko je pristojnost podana po drugem odstavku 10. člena⁵⁷ ter prav tako ni združljiv z 11. členom Uredbe. Kadar je pristojnost sodišča države članice vzpostavljena na podlagi dogovora o izbiri sodišča, je v celoti upoštevana volja strank in posledično se tiho odpovejo pravici, ki jim pripada po 12. členu.⁵⁸

2.4.9 POSEBNA PRISTOJNOST V PRIMERU SPREJEMA ALI ODPOVEDI DEDIŠČINI, VOLILU ALI NUJNEM DELEŽU

Posebna pristojnost je predvidena v primerih, kadar gre za sprejem in odpoved dediščini ali pa obstaja volilo ter nujni delež. V 13. členu Uredbe o dedovanju je urejena poenostavitev postopka za primere, ko se običajno prebivališče strank ter zapustnika ne ujemajo. Eno izmed glavnih vodil Uredbe je olajšanje položaja dedičev in volilojemnikov, ki nimajo običajnega prebivališča v državi članici, v kateri poteka postopek. Poleg sodišča, ki je pristojno za odločanje o dedovanju, so sodišča države članice običajnega prebivališča katerikoli stranke, ki lahko poda izjavo o sprejemu ali odpovedi dediščini, volila ali nujnega deleža ali pa izjavo o omejitvi odgovornosti za obveznosti, ki izhajajo iz zapuščine, pristojna za sprejetje takšnih izjav, če se po pravu države članice lahko dajo pred sodiščem.⁵⁹

2.5 PRAVO, KI SE UPORABLJA ZA DEDOVANJE

Poleg pravil o pristojnosti predstavljajo kolizijska pravila eno najpomembnejših področij mednarodnega zasebnega prava. Kolizijska pravila so tista, ki nam povejo katero pravo naj se uporabi pri konkretnem pravnem razmerju s tujim elementom.⁶⁰ Nepoštenost in različnost kolizijskih pravil je glede na raziskavo, ki jo je leta 2002 opravil nemški Notarski institut, ena glavnih ovir pri izvrševanju temeljnih svoboščin EU.⁶¹ V preambuli, natančneje v 27. uvodni

⁵⁶ Panopoulos, Georgios, Limitation of Proceedings under Article 12 Successions Regulation (2012) An Impossible Codification of the Improbable, *Elte Law Journal*, 2015, str. 100-101.

⁵⁷ Sodišče odloča le o premoženju, ki se nahaja v tej državi članici.

⁵⁸ Panopoulos, Georgios, Limitation of Proceedings under Article 12 Successions Regulation (2012) An Impossible Codification of the Improbable, *Elte Law Journal*, 2015, str. 101.

⁵⁹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 543.

⁶⁰ Geč Korošec, M., Mednarodno zasebno pravo, splošni del, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2001, str. 71.

⁶¹ Deutsches Notarinstitut, Les Successions Internationales dans l'UE, Würzburg, 2004.

točki Uredbe o dedovanju, lahko zasledimo, da so pravila oblikovana tako, da bo organ, ki je pristojen za odločanje, večinoma uporabil svoje pravo.⁶²

2.5.1 SPLOŠNO PRAVILO O PRAVU DRŽAVE OBČAJNEGA PREBIVALIŠČA

Pravo, ki se uporablja za celotno dedovanje, je pravo države, v kateri je imel zapustnik ob smrti običajno prebivališče.⁶³ V izjemnih situacijah Uredba omogoča odstop od tega splošnega pravila, če je nedvomno znano, da je bil zapustnik ob smrti tesneje povezan z drugo državo, saj se v tem primeru uporabi pravo te druge države. Besedna zveza »celotno dedovanje« je izraz načela enotne dediščine, kar pomeni, da dedovanje temelji na podlagi personalnega prava zapustnika.⁶⁴ Tako za nepremičnine kot tudi za premičnine se uporabi isto pravo, saj ni pomembno, kje se premoženje nahaja ter je posledično za stranke zagotovljena predvidljivost in s tem tudi pravna varnost.

Na podlagi Uredbe št. 650/2012 se za zapustnikovo premoženje uporabi pravo običajnega prebivališča brez upoštevanja načela deljene zapuščine, kar pomeni, da lahko zapustnik že s spremembo običajnega prebivališča določi pravo, ki se bo uporabilo v postopku dedovanja. Pri čemer pa je prav tako pomembno poudariti, da Uredba ne predvideva nobenega pravnega varstva za nujne dediče, če se uporabi pravo, ki njihov položaj ne ureja ali ureja drugače.⁶⁵

2.5.2 IZJEMA V PRIMERU NAVEZNE OKOLIŠČINE TESNEJŠE KONEKSNOSTI

V kolikor se ugotovi, da je pokojnik tesneje povezan z državo, ki ni država, katere pravo bi se uporabljalo glede na njegovo običajno prebivališče, se uporabi pravo te države.⁶⁶ Zanimivo je, da ta določba ni bila predvidena v predlogu uredbe. To pravilo bo uporabno predvsem takrat, ko se je na primer zapustnik nedolgo pred smrtjo preselil v drugo državo in je posledično veliko tesneje povezan z državo, v kateri je imel prejšnje običajno prebivališče.⁶⁷

2.5.3 IZBIRA PRAVA, KI SE UPORABI ZA DEDOVANJE

Stranke lahko v skladu z načelom avtonomije volje načeloma same izberejo pravo, ki naj pride v poštev pri urejanju njihovih pravnih razmerij. Uredba št. 650/2012 pa omogoča, da zapustnik za pravo, ki ureja celotno dedovanje po njem, izbere pravo države, katere državljanstvo ima v času izbiranja prava ali ob smrti.⁶⁸ Posledično ima pokojnik možnost izbire, katero pravo se naj uporabi za dedovanje po njem.⁶⁹ Izbira je torej omejena na pravo države, katere državljan je zapustnik, s čimer se uresničuje pravna predvidljivost za tiste osebe, ki so upravičene do nujnega deleža in se s tem spoštuje 38. uvodna točka. Onemogočeno je, da bi pokojnik preprečil uresničitev legitimnih pričakovanj nujnih dedičev.⁷⁰ Uredba o dedovanju tako oporočitelju

⁶² Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. V.

⁶³ Prvi odstavek 21. člena Uredbe o dedovanju.

⁶⁴ Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. V.

⁶⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 546.

⁶⁶ Drugi odstavek 21. člena Uredbe o dedovanju.

⁶⁷ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 546-547.

⁶⁸ Prvi odstavek 22. člena Uredbe o dedovanju.

⁶⁹ To pa ni omogočeno s slovensko zakonodajo.

⁷⁰ Poretta, P., Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi o nasljeđivanju, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2016, 37 (1), str. 571-572.

dovoljuje, da v kolikor je imel običajno prebivališče v drugi državi članici, kot je država njegovega rojstva, izbira prava države, katere državljanstvo ima.⁷¹

Izbira prava je treba izrecno opredeliti v izjavi, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti, torej v oporoki, skupni oporoki ali pa dedni pogodbi oziroma mora to jasno izhajati iz vsebine takšnega razpolaganja. Zanimivo je torej, da je izbira prava veljavno opravljena, tudi če izbrano pravo ne določa možnosti izbire prava v dednih zadevah. Izbrano pravo je prav tako pravo, po katerem se presoja materialna veljavnost razpolaganja ter oporočiteljeva oporočna sposobnost. Pri formalni veljavnosti Uredba o dedovanju predvideva kar nekaj alternativnih rešitev, najverjetneje z namenom, da se čimbolj poveča verjetnost veljavnosti razpolaganja.⁷²

2.5.4 POSEBNA PRAVILA, KI SE NANAŠAJO NA DEDOVANJE DOLOČENEGA PREMOŽENJA

V 30. členu Uredbe št. 650/2012 za določene kategorije premoženja obstaja poseben režim. V primeru, ko gre za določene nepremičnine, podjetja ali druge posebne vrste premoženja se uporabijo posebna pravila, ki iz gospodarskih, družinskih ali socialnih razlogov določajo omejitve v zvezi z dedovanjem tega premoženja.⁷³

2.5.5 ZAVRAČANJE

Zavračanje⁷⁴ je predvideno samo, kadar Uredba o dedovanju napotuje na uporabo prava tretje države. 34. člen Uredbe omogoča dve možnosti uporabe zavračanja.⁷⁵ Določa, da se uporabijo pravila mednarodnega zasebnega prava te države, če ta pravila napotujejo na pravo države članice ali pravo druge tretje države, ki bi uporabila njeno pravo. Zavračanje je izključeno v štirih primerih, ki so v Uredbi točno določeni.⁷⁶ V skladu s splošno sprejetim načelom izogibanja zavračanju, takrat ko pravo izberejo stranke dedovanja, ta člen omogoča, da predhodna odločitev strank ostaja v veljavi ter se ohranja nujno potrebna predvidljivost pravnih razmerij.⁷⁷

2.5.6 JAVNI RED

Pravo katere koli države, ki se bi uporabilo za dedovanje, ne bo prišlo v poštev le v primeru, da je to pravo v nasprotju z javnim redom države članice, katere sodišče je pristojno.⁷⁸ Natančni opis kaj točno predstavlja nasprotovanje javnemu redu ne obstaja, vendar lahko posplošimo, da gre za nasprotovanje temeljnim pravnim in gospodarskim načelom.⁷⁹ Pridržek javnega reda se lahko uporabi samo v izjemnih okoliščinah in samo za posamezne določbe prava, določene v skladu z Uredbo.⁸⁰ V trenutni praksi je bistveno vprašanje ali se šteje pravna ureditev nujnega

⁷¹ Omogočeno mu je ohranitev kulturnih vezi in posebnosti njegovega nacionalnega prava.

⁷² Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 547-548.

⁷³ Prav tam.

⁷⁴ T.i. *renvoi*.

⁷⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 548.

⁷⁶ Drugi odstavek 21. člena, 22. člen, 27. člen ter 30. člen Uredbe o dedovanju.

⁷⁷ Vassilakakis, E., The Choice of the Law Applicable to the Succession Under Regulation 650/2012 – An Outline, Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici, 2016, str. 229.

⁷⁸ 35. člen Uredbe o dedovanju.

⁷⁹ Geč Korošec, M., Mednarodno zasebno pravo, splošni del, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2001, str. 141.

⁸⁰ 58. uvodna točka Uredbe o dedovanju.

deleža za javni red posamezne države, saj Uredba št. 650/2012 žal ne podaja odgovora na to dilemo.⁸¹

2.5.7 PODROČJE UPORABE PRAVA

Uredba o dedovanju podrobneje opisuje obseg prava, ki se v skladu s splošnim pravilom ali pravilom o izbiri prava uporabi za celoten postopek dedovanja. V uvodni 42. točki je navedeno, da se mora pravo, ki se uporabi v skladu z Uredbo uporabiti za dedovanje od začetka postopka pa do trenutka prehoda lastništva na premoženju, ki je predmet dedovanja. V drugem odstavku 23. člena so taksativno naštet vsa vprašanja, ki se morajo rešiti na podlagi uporabljenega prava in sicer gre za določitev upravičencev, njihovih deležev in obveznosti, ki jih je določil zapustnik; dedna sposobnost; razdedinjenje in dedno nevrednost; prehod premoženja, pravic in obveznosti, ki sestavljajo zapuščino, na dediče; odgovornost za zapustnikove dolgove; razpoložljivi del zapuščine, nujne deleže in druge omejitve svobode razpolaganja za primer smrti; vrnitev in zmanjšanje daril, predujmov na račun dednega deleža ali volil pri določanju dednih deležev ter nenazadnje delitev zapuščine. Prav tako je urejeno upravljanje zapuščine in odgovornost za zapustnikove dolgove.^{82,83} Nekatero določbo Uredbe pa lahko ustvarijo pravice, ki v pravu, ki se bo uporabilo za dedovanje, ne obstajajo in se s tem povzročijo težave, kako prilagoditi institute v uporabljenem pravu.⁸⁴

2.6 DOPUSTNOST IN MATERIALNA VELJAVNOST RAZPOLAGANJA ZA PRIMER SMRTI

Dopustnost kot tudi materialna in formalna veljavnost razpolaganja za primer smrti se presoja ločeno od splošnih pravil Uredbe o dedovanju. V skladu z definicijami pojmov v Uredbi pomeni razpolaganje za primer smrti:

- ◆ oporoka
- ◆ skupna oporoka
- ◆ dedna pogodba.⁸⁵

Uredba določa posebna kolizijska pravila za presojo dopustnosti in materialne veljavnosti razpolaganja, saj so določeni elementi⁸⁶, ki veljajo za pogoj materialne veljavnosti. Tako lahko preverjanje obstoja teh elementov pokaže, ali je razpolaganje neveljavno.⁸⁷

Zaradi možnih večih različnih interpretacij o obliki razpolaganj za primer smrti je v Uredbi določeno, da materialno veljavnost listine, v kateri je prav tako navedena izbira prava, ureja to izbrano pravo. V primeru, da pa zapustnik ni izbral prava, se dopustnost in materialna veljavnost izjave presojata po pravu države, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče na

⁸¹ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 549.

⁸² 43. in 44. točka preambule Uredbe o dedovanju.

⁸³ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 550-551.

⁸⁴ Solomon, D., The Boundaries of the Law Applicable to Succession, Anali pravnog fakulteta, 2016, 215-216.

⁸⁵ Točka d prvega odstavka 3. člena Uredbe o dedovanju.

⁸⁶ Navedeni so v 26. členu Uredbe in so naslednji: sposobnost za razpolaganje za primer smrti; posebni razlogi, zaradi katere oseba ne more razpolagati ali pa oseba ne more dobiti zapuščine; dopustnost zastopanja pri razpolaganju za primer smrti; razlaga razpolaganja ter prevara, grožnja, zmeta in vsako drugo vprašanje povezano s soglasjem ali voljo osebe, ki razpolaga s premoženjem.

⁸⁷ Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9., str. VI.

dan razpolaganja. Ne smemo pa zanemariti, da je avtonomija volje omejena na izbiro prava države, katere državljan je bil oporočitelj na dan razpolaganja.⁸⁸

V 25. členu Uredbe o dedovanju so urejene dedne pogodbe, ki pa še trenutno v Sloveniji niso veljavne. Uredba se nanaša samo na materialno veljavnost razpolaganja glede na pravo države, kjer je bila taka pogodba sklenjena.⁸⁹

Kakor je že bilo poprej omenjeno, Uredba št. 650/2012 ne vpliva na uporabo mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice v trenutku sprejetja Uredbe, zato se glede formalne veljavnosti oporok v Sloveniji uporabi Haaška konvencija o koliziji zakonov glede oblike oporočnih razpolaganj.^{90,91}

2.7 PRIZNANJE, IZVRŠLJIVOST IN IZVRŠEVANJE ODLOČB

Uredba o dedovanju določa pravila o priznavanju, izvršljivosti in izvrševanju sodnih odločb⁹². V EU je uveljavljeno načelo »ex lege« priznavanje sodnih odločb, izdanih v državah članicah, zato tudi Uredba sledi temu pravilu in posledično je zelo malo pogojev, na podlagi katerih ne bi prišlo do priznanja.⁹³ Uvodna izjava številka 59 nekako povzame to vodilo, s tem ko določa

»bi bilo treba v tej uredbi določiti pravila o priznavanju, izvršljivosti in izvrševanju odločb, podobna tistim iz drugih instrumentov Unije s področja pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah.«

V skladu z Uredbo št. 44/2001⁹⁴ (v nadaljevanju Bruseljska uredba I) je bilo možno priznati samo ugotovitvene in oblikovalne sodne odločbe, razen v primeru, ko je treba izvršiti dajatveni del, ki predstavlja odločitev o stroških. V kolikor gre za tujo dajatveno sodno odločbo, je za prisilno izvršbo poleg priznanja potrebno upoštevati tudi učinke izvršljivosti. Po določbah Bruseljske uredbe I je bilo priznanje samodejno, o eksekvaturi pa se je moralo odločati v samostojnem postopku.⁹⁵

2.7.1 PRIZNANJE SODNIH ODLOČB

V Uredbi o dedovanju se kot odločba šteje vsaka odločba v dednih zadevah, ki jo izda sodišče države članice ter ni pomembno, kako je ta odločba poimenovana.⁹⁶ Za razliko od definicije odločbe, pa Uredba ne podaja definicije pojma priznanje, vendar je le-to Sodišče EU povzelo na podlagi Jenardovega poročila v zadevi C-145/86 Horst Ludwig Martin Hoffmann proti

⁸⁸ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 551-552.

⁸⁹ Prav tam.

⁹⁰ Haaška konvencija o koliziji zakonov glede oblike oporočnih razpolaganj z dne 5.10.1961, dostopna na: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/PDF/Mednarodne_pogodbe/Prevodi/18-1962-010-PREVOD.pdf, dostopano dne 14.05.2019.

⁹¹ Iz tega razloga ne pride v poštev 27. člen Uredbe o dedovanju, ki določa pravila glede oblike pisnega razpolaganja za primer smrti.

⁹² Ni pomembno v kateri državi so bile te odločbe izdane.

⁹³ Fuchs, A., The new EU Succession Regulation in a nutshell, ERA Forum, Volume 16, Issue 2, 2015, str. 123.

⁹⁴ Uredba Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22.12.2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, dostopna na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0044&from=sl>, dostopano dne 14.05.2019.

⁹⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 552-553.

⁹⁶ Tudi sklep sodnega uradnika o odmeri stroškov sodnega postopka se šteje za odločbo. Točka g 3. člena Uredbe o dedovanju.

Adelheid Krieg.⁹⁷ S priznanjem pridobi odločba učinke sodne odločbe, ki pa ne zajemajo tudi učinkov izvršljivosti.⁹⁸

V 39. členu Uredbe lahko preberemo, da odločba izdana v eni od držav članic učinkuje samodejno, saj ni potrebno nobenega vmesnega akta ali postopka. Pri takšnih situacijah pa lahko pride do problema, ko ima tuja sodna odločba učinke, ki so nepoznani v državi članici, v kateri se le-ta prizna. Glede na mnenje teoretikov gre za teorijo razširitve učinkov, na podlagi katere se tej odločbi priznajo učinki, kakršne bi imela odločba v državi izvora. Poleg omenjene teorije o učinkovanju tujih sodnih odločb poznamo še teorijo izenačitve in teorijo kumulacije. Med razloge za nepriznanje ter omejitve, ki je trenutno uveljavljena, pa je vezana na javni red države članice, v kateri se zahteva priznanje. Ne glede na to, da za priznanje ni potreben poseben postopek, lahko stranke vseeno uveljavljajo priznanje odločbe na podlagi pravil postopka razglasitve izvršljivosti.⁹⁹ V postopku priznanja sodišče preveri zgolj formalne pogoje, kot so na primer predložitev sodne odločbe s strani vlagatelja ter dokazilo¹⁰⁰ na obrazcu iz Priloge Izvedbene uredbe 1329/2014, ki ga mora izdati pristojni organ izvorne države članice. V 41. členu Uredbe je navedeno, da nikakor »odločbe, izdane v državi članici, ni dovoljeno preverjati glede vsebine.« Vendar pa do vsebinske presoje pogojev za priznanje pride samo na zahtevo zainteresirane stranke.¹⁰¹

Sodišče torej ne prizna odločbe, če je njeno priznanje v očitnem nasprotju z javnim redom v državi članici, v kateri se zahteva priznanje. Druga izjema od priznanja odločb je kršitev načela kontradiktornosti s tem, ko se tožencu ne vroči pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje pravočasno ter na tak način, da bi imel dovolj časa za pripravo obrambe, razen če postopka za izpodbijanje odločbe ni začel, čeprav je že imel to možnost. Tretja izjema se nanaša na nezdružljivost odločbe, izdane v postopku med istima strankama v državi članici, v kateri se zahteva priznanje ter zadnja četrta izjema, ki se prav tako nanaša na nezdružljivost, a tokrat na razmerje med predhodno odločbo, izdano v drugi državi članici ali tretji državi v postopku glede istega zahtevka med istima strankama.^{102,103}

V kolikor je bilo zoper odločbo v državi članici izvora vloženo redno¹⁰⁴ pravno sredstvo, ima sodišče države članice, v kateri se zahteva priznanje sodne odločbe, pravico postopek prekiniti. Z drugimi besedami, to je diskrecijska pravica sodišča, glede odločanja o priznavanju sodne odločbe. Osnovno vodilo pri odločanju, ali gre za redno pravno sredstvo, je, verjetnost pričakovanja, da bo tuja sodna odločba v državi članici izvora razveljavljena ali pa spremenjena, nadalje, da je predpisan rok za vložitev sredstva, ni pa bistveno ali pravno sredstvo odloži nastop pravnomočnosti.¹⁰⁵

2.7.2 RAZGLASITEV IZVRŠLJIVOSTI IN IZVRŠITEV TUJIH SODNIH ODLOČB

Uredba o dedovanju ni sledila sodobnim trendom, saj je ohranila eksekvaturu. V 43. členu je zapisano, da je tuja odločba izvršljiva v drugi državi članici, če je na zahtevo ene od strank

⁹⁷ Zadeva C-145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann proti Adelheid Krieg, ECLI:EU:C:1988:61.

⁹⁸ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 553.

⁹⁹ Drugi odstavek 39. člena Uredbe o dedovanju.

¹⁰⁰ Sodišče države članice, v kateri se zahteva priznanje, lahko namesto tega dokazila sprejme enakovredno listino ali tudi stranko oprosti predložitve, če obstajajo zadostni podatki.

¹⁰¹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 553-554.

¹⁰² Predhodna odločba pa mora izpolnjevati pogoje za priznanje v državi članici, v kateri se zahteva priznanje.

¹⁰³ Povzeto po Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 554.

¹⁰⁴ Pojem »redno« se mora razlagati avtonomno, neodvisno od nacionalnega prava držav članic.

¹⁰⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 555.

razglašena za izvršljivo. Sodne odločbe morajo prestati poseben postopek, v katerem se ugotavlja, ali odločba izpolnjuje pogoje za priznanje za potrebe izvršbe ter se le-ta obenem implementira v domač sodni sistem. Predlog stranke za razglasitev se vložijo pri pristojnemu sodišču v državi članici izvršitve ter prav tako se za ves postopek vložitev predloga uporabi pravo države članice, v kateri se zahteva izvršitev.^{106,107}

Krajevna pristojnost se določi glede na stalno prebivališče stranke, zoper katero se zahteva izvršitev, ali pa glede na kraj izvršitve.¹⁰⁸ Pomembno je poudariti, da o razglasitvi izvršljivosti ni mogoče odločati kot o predhodnem vprašanju v postopku izvršbe, ampak je potrebno najprej izvesti ločen postopek priznanja izvršljivosti.¹⁰⁹

Sodna odločba se razglasi za izvršljivo takoj po izpolnitvi formalnosti, torej brez preizkusa, če obstaja kakšen razlog za nepriznanje. Sklep o razglasitvi izvršljivosti tuje sodne odločbe ima konstitutivni učinek ter vključuje tudi pooblastilo za izvedbo ukrepov zavarovanja.¹¹⁰ V postopku razglasitve izvršljivosti se kontradiktornost pojavi šele v trenutku, ko se sklep o razglasitvi izvršljivosti vroči nasprotni stranki.¹¹¹

2.7.2.1 POSTOPEK S PRAVNIMI SREDSTVI ZOPER SKLEP O RAZGLASITVI IZVRŠLJIVOSTI

Zoper sklep o razglasitvi izvršljivosti je v slovenski zakonodaji mogoč ugovor¹¹² kot nedeolutivno pravno sredstvo, za katero je prav tako pristojno okrožno sodišče, ki je izdalo ta sklep v senatu treh sodnikov. Ugovor se vroči nasprotni stranki, ki mora v roku 30 dni od vročitve odgovoriti. V kolikor stranka, zoper katero se zahteva izvršitev, v državi članici razglasitve nima stalnega prebivališča, je rok za vložitev ugovora daljši, in sicer 60 dni.¹¹³ Med predpisanim rokom za vložitev ugovora in pred odločitvijo sodišča o tem pravnem sredstvu ni dovoljeno sprejeti nobenega ukrepa izvršbe, lahko pa se uvedejo ukrepi zavarovanja. V 51. členu Uredbe o dedovanju je določeno, da je zoper odločitev o ugovoru dovoljeno tisto pravno sredstvo, ki ga določa nacionalno pravo vsake države članice.¹¹⁴ Stranka, ki vložijo pravno sredstvo, lahko vložijo predlog za prekinitve postopka eksekvatur. Sodišče, katero odloča o pravnem sredstvu, pa prekine postopek, v primeru, da je bila izvršljivost odločbe v državi članici izvora zaradi vložitev pravnega sredstva začasno zadržana.¹¹⁵

Dejanska izvršba nad dolžnikovim premoženjem se opravi v skladu z nacionalnim pravom države članice, kjer poteka izvršba. V slovenskem pravu sta v izvršilnem postopku izvršilna naslova tuja sodna odločba in sklep o eksekvaturi, ki ga je izdalo slovensko sodišče.¹¹⁶

¹⁰⁶ Slovenska zakonodaja in sicer Zakon o dedovanju določa okrožno sodišče kot pristojen organ za vložitev zahteve za razglasitev. To isto sodišče je prav tako pristojno, da o zahtevi odloči (227.h člen Zakona o dedovanju).

¹⁰⁷ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 556.

¹⁰⁸ Drugi odstavek 45. člena Uredbe o dedovanju.

¹⁰⁹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 556.

¹¹⁰ Drugi odstavek 54. člena Uredbe o dedovanju.

¹¹¹ Tretji odstavek 227.h Zakona o dedovanju.

¹¹² 227.i člen Zakona o dedovanju.

¹¹³ Peti odstavek 50. člena Uredbe št. 650/2012.

¹¹⁴ V Sloveniji je zoper sklep o ugovoru dovoljena pritožba, o kateri odloča Vrhovno sodišče. Rok za vložitev pritožbe je 30 dni od vročitve sklepa ter rok za odgovor na pritožbo je prav tako 30 dni od vročitve pritožbe. Pritožba je nedeolutivne narave. Vse to lahko preberemo v 227.j členu Zakona o dedovanju.

¹¹⁵ 53. člen Uredbe o dedovanju.

¹¹⁶ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 557-558.

Sklep o dedovanju, izdan s strani slovenskega zapuščinskega sodišča, je meritorna in deklaratorna odločba, ki pa je posledično ni mogoče prisilno izvršiti. V dedičevi lastni presoji je, ali bo za dokazovanje svojega položaja uporabil postopek priznanja sodne odločbe ali pa bo predlagal izdajo evropskega potrdila o dedovanju.¹¹⁷ Uredba o dedovanju v 55. členu prav tako določa, da v primeru, ko je z odločbo odločeno o več zahtevkih, vendar pa izvršljivosti ni mogoče razglasiti glede vseh zahtevkov, sodišče razglasi izvršljivost za enega ali več teh zahtevkov.¹¹⁸

2.8 SPREJEMLJIVOST IN IZVRŠLJIVOST JAVNIH LISTIN

Peto poglavje Uredbe št. 650/2012 je namenjeno določbam o sprejemljivosti javnih listin, njihovi izvršljivosti ter prav tako izvršljivosti sodnih poravnav. Kot je že bilo zgoraj omenjeno, je definicija javne listine podana v 3. členu, kjer je zapisano, da je to listina v dedni zadevi, ki je bila uradno sestavljena ali overjena kot javna listina v državi članici ter katere verodostojnost se nanaša na podpis in vsebino javne listine, ki jo je ugotovil javni ali drug organ, pooblaščen za ta namen s strani države.¹¹⁹ Temu opisu ustrezajo notarski zapisi, kot so oporoke, sporazum o odpovedi še nevedenemu dedovanju in sestavljanje različnih dednih izjav. V slovenski pravni ureditvi neposredno izvršljivi notarski zapisi nimajo učinka pravnomočnosti, ampak samo učinek neposredne izvršljivosti, saj za to, da notarski zapis šteje za izvršilni naslov, mora zavezanec podati soglasje za neposredno izvršljivost zapisa.^{120,121} V točki h prvega odstavka 3. člena imamo podan opis sodne poravnave, ki je poravnava v dedni zadevi, ki jo je potrdilo sodišče ali pa je bila med postopkom sklenjena pred sodiščem.

2.8.1 SPREJEMLJIVOST JAVNIH LISTIN

Uredba št. 650/2012 je v petem poglavju edinstvena v primerjavi z drugimi evropskimi pravnimi akti, saj pojma »sprejemljivost javnih listin« ne ureja noben drug instrument na področju evropskega procesnega prava. Sicer pojem ni definiran in posledično ostaja še vedno negotovost glede pravnih učinkov in dejanske koristi, ki naj bi jo imeli upravičenci. Pojem bi naj opisal primere, ko se javni listini ene države članice v drugi državi članici prizna enaka dokazna moč kot v državi članici izvora oziroma najbolj primerljiv učinek, seveda pod pogojem, da ta ni v nasprotju z javnim redom zadevne države članice.¹²² Nadalje prav tako ni jasno kakšno je razmerje med sprejemljivostjo in razglasitvijo izvršljivosti javne listine, vendar v kolikor se izhaja iz namena ureditve v Uredbi, se oba instrumenta lahko uporabita neodvisno ali pa skupaj.¹²³

Javna listina, ki je v državi članici pod določenimi pogoji lahko izvršilni naslov, jo je v drugi državi članici mogoče izvršiti, v kolikor se je prej razglasila za izvršljivo v drugi državi članici v skladu z 59. in 60. členom Uredbe št. 1215/2012¹²⁴. V kolikor listina izpolnjuje pogoje za potrditev kot evropski izvršilni naslov, postopek eksekviture ne potrebuje. Notarski zapis s

¹¹⁷ 62. člen Uredbe o dedovanju.

¹¹⁸ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 558.

¹¹⁹ Točka i prvega odstavka 3. člena Uredbe o dedovanju.

¹²⁰ Dodatni pogoj za neposredno izvršljivost je zapadlost terjatve.

¹²¹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 559.

¹²² Dolžan, J. In Rudolf, C., Uredba o dedovanju v teoriji in praksi, Pravosodni bilten, št. 2, 2017, str. 50.

¹²³ Prav tam.

¹²⁴ UREDBA (EU) št. 1215/2012 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, Uradni list Evropske unije, L 351/1, 20.12.2012.

področja dedovanja, ki izpolnjuje pogoje za izvršilni naslov, se razglasi za izvršljivega v skladu s 60. členom Uredbe o dedovanju. Če pa se listina šteje za javno listino in obenem ne gre za izvršilni naslov, pa jo v skladu z 59. členom štejemo za listino z dokazno močjo.¹²⁵

2.8.2 DOKAZNA MOČ JAVNIH LISTIN

Ne glede na to, da je 59. člen Uredbe o dedovanju nekoliko neposrečeno poimenovan z besedami »sprejemljivost javnih listin«, ta ureja dokazno moč javnih listin. Določa torej, da ima javna listina sestavljena v eni državi članici, v drugi državi članici enako dokazno moč kot v državi izvora. V slovenski zakonodaji¹²⁶ je določeno, da ima notarska listina izdana v tuji državi, enako pravno veljavo kot domača notarska listina. Organ, ki sprejema listino, bi naj moral primerjati učinke med obema ureditvama držav članic, kar omogoča, da ima javna listina kar se da možno primerljive učinke. Povzamemo lahko, da so učinki listine v drugi državi članici omejeni v obsegu učinkov, primerljivih z vrsto in obsegom dokazne moči javne listine v državi članici izvora. Organ, pristojen za sprejem listine, mora uporabiti civilno procesno zakonodajo države članice izvora in namen sprejemljivosti je prenos teh pravnih učinkov iz civilne procesne ureditve ene države članice v drugo.^{127,128}

Besedno zvezo *verodostojnost javnih listin* je treba razlagati kot avtonomen pojem, ki se nanaša na pristnost listin, zahtev glede obličnosti, pooblastilo organa za izdajo listine ter postopek za izdajo listine.¹²⁹ Država članica mora tujo javno listino sprejeti, razen v primeru, da je v očitnem nasprotju z njenim javnim redom. V Uredbi pa obstajata še dve omejitvi prostega pretoka javnih listin in sicer možnost izpodbijanja verodostojnosti javne listine ter možnost izpodbijanja pravnega posla (na primer oporoka) ali pa pravnega razmerja (na primeri določitev dednih deležev), ki sta zapisana v javni listini. Verodostojnost listine se mora izpodbijati pri sodišču države članice izvora in prav tako po pravu te države članice. Dokler je postopek izpodbijanja v teku, nima javna listina v državi članici, ki ni država izvora, nobene dokazne moči. V 65. uvodni izjavi Uredbe lahko tudi preberemo, da v kolikor se listina razglasi za neveljavno, pa seveda za vedno izgubi dokazno moč.¹³⁰

2.8.3 RAZGLASITEV IZVRŠLJIVOSTI IN IZVRŠITEV JAVNIH LISTIN

Kot je že bilo zgoraj omenjeno, se javna listina razglasi za izvršljivo na podlagi predloga zainteresirane stranke po enakem postopku, ki velja za razglasitev izvršljivosti sodnih odločb. Pomembno je poudariti, da pri neposredno izvršljivem notarskem zapisu ni mogoče hkrati priznati pravnomočnosti in izvršljivosti. Stranka je dolžna predložiti javno listino in prej omenjen obrazec II iz Priloge II. V kolikor je izvršljivost listine potrjena v državi članici izvora, se učinek izvršljivosti s podelitvijo eksekvature razširi na državo izvršitve.¹³¹

¹²⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 559-560.

¹²⁶ 7. člen Zakona o notariatu.

¹²⁷ Posameznik, ki želi uporabiti javno listino v drugi državi članici, lahko naroči notarju iz države članice izvora, ki je prav tako sestavil listino, naj izpolni poseben obrazec II iz Priloge II Izvedbene uredbe 1329/2014, v katerem opiše kakšne učinke ima javna listina. Obrazec se nanaša tako na sprejemljivost listine kot tudi izvršljivost listine iz 60. člena Uredbe o dedovanju.

¹²⁸ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 560-561.

¹²⁹ 62. uvodna točka Uredbe št. 650/2012.

¹³⁰ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 561.

¹³¹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 562.

2.9 EVROPSKO POTRDILO O DEDOVANJU

V tujih pravnih sistemih so pristojni pravni organi¹³² izdajali različna potrdila ali odločbe, s katerimi se je dokazoval položaj dedičev, pri čemer pa je potrebno opozoriti, da se ponavadi take vrste listine, niso priznavale avtomatično v drugi državi članici. Glavni razlog tiči v dejstvu, da učinki med državami članicami niso bili poenoteni na evropski ravni. Cilj uvedbe evropskega potrdila o dedovanju je torej bil zagotovitev instrumenta, ki je namenjen uporabi v drugi državi članici, in so njegovi učinki natančno v naprej predvideni v Uredbi o dedovanju.¹³³

Evropsko potrdilo o dedovanju je na področju mednarodnega dednega prava novost, saj velja kot dokaz o statusu dediča v vseh državah članicah in obenem vzpostavlja izpodbojno domnevo, da je vsebina listine resnična. Praksa je sčasoma pokazala, da dediči v drugi državi članici izkazujejo in dokazujejo njihov dednopravni položaj najpogosteje z namenom prejema izplačil iz pokojnikovih bančnih računov ali pa vpisa pravice¹³⁴ na nepremičnini v določen register v drugi državi članici. Na prvi pogled je jasno, da je to velika prednost za dediča, saj prejme verodostojno listino uradnega organa, s katero v tuji državi članici lažje dokazuje svoj status. Evropsko potrdilo o dedovanju štejemo za dopolnitev nacionalnim postopkom, saj se meritorna odločitev še vedno sprejme v postopku izvirne države članice. Z evropskim potrdilom se ne odloči vsebinsko v dedni zadevi, zagotovi se le pridobitev premoženja, ki se nahaja v tuji državi članici. Uporaba evropskega potrdila ni obvezna in ne nadomešča nacionalnih listin, kar pomeni, da se še vedno lahko uporabi nacionalni sklep o dedovanju ali drugi podobni dokument. Evropsko potrdilo pride najbolj do izraza takrat, ko se zapuščina nahaja v dveh ali več državah.¹³⁵

2.9.1 POSTOPEK IZDAJE EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU

2.9.1.1 PRISTOJNOST ZA IZDAJO EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU

Evropsko potrdilo se izda v državah članicah, katerih sodišča so pristojna na podlagi splošne pristojnosti po zadnjem običajnem prebivališču ali pristojnosti v primeru izbire prava ali subsidiarne pristojnosti in nenazadnje pristojnosti *forum necessitatis*, ki pa so vse bolj podrobno opisane v poglavju 2.4. V zadevi C-20/17 je želelo sodišče iz Berlina ugotoviti, ali je s 4. členom Uredbe o dedovanju urejena tudi pristojnost v zvezi s postopki, ki se nanašajo na izdajo nacionalnih potrdil o dedovanju.¹³⁶ Sodišče je podalo obrazložitev v 44. točki, in sicer:

»člen 4 Uredbe št. 650/2012 določa mednarodno pristojnost sodišč držav članic glede postopkov v zvezi z ukrepi, ki se nanašajo na celotno dedovanje, kot je zlasti izdaja nacionalnih potrdil o dedovanju, ne glede na pravdno ali nepravdno naravo teh postopkov.«¹³⁷

V skladu s 64. členom Uredbe o dedovanju je pristojen organ bodisi sodišče ali pa drug organ, ki je po nacionalnem pravu določen za obravnavanje dednih zadev, na primer

¹³² Na primer sodišča ali pa notarji.

¹³³ Ivanc, T., Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. I.

¹³⁴ Najpogosteje gre za lastninsko pravico.

¹³⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 563.

¹³⁶ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 563-564.

¹³⁷ Zadeva C-20/17, Vincent Pierre Oberle, ECLI:EU:C:2018:485.

primerjalnopravno notar.¹³⁸ Novela C Zakona o dedovanju je kot pristojen organ za izdajo evropskega potrdila o dedovanju določila zapuščinsko sodišče. Ureditve v drugih državah članicah kažejo in prav tako domača teorija¹³⁹ meni, da bi lahko bilo dolgoročneje bolje, če bi bili notarji tisti, ki bi v nespornih zapuščinskih zadevah izdajali listine z legitimacijskim učinkom, ki bi nadomestile sklep o dedovanju, pri čemer bi bilo sodišče še vedno pristojno v spornih primerih. Na primer Franciji zapuščine v nespornih primerih obravnavajo notarji in oficioznega nepravdnega zapuščinskega postopka ne poznajo. Notarji so tisti, ki izdajo listino t.i. *acte de notariété*, ki predstavlja izjavo dveh verodostojnih oseb, kateri sta seznanjeni z vsemi okoliščinami.¹⁴⁰

Notarska zbornica Slovenije se je v času usklajevanja besedila novele C zavzemala za določitev notarja kot organa pristojnega za izdajo evropskega potrdila o dedovanju. Predloga slovenski zakonodajalec ni upošteval, s po mojem mnenju neustrezno utemeljitvijo, da mora biti v skladu z Uredbo o dedovanju pristojnost poverjena tistemu organu, ki odloča v zapuščinskem postopku. Rijavčeva nadalje poudarja, da bi taka ureditev vendarle povzročila potrebo po uskladitvi celotnega sistema dednega prava.¹⁴¹ V skladu z 177. členom ZD je za zapuščinsko obravnavo pristojno sodišče, na območju katerega je imel zapustnik ob smrti stalno ali začasno prebivališče.

2.9.1.2 UPRAVIČENE OSEBE ZA VLOŽITEV PREDLOGA ZA IZDAJO EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU

Uredba o dedovanju določa krog upravičencev za vložitev predloga za izdajo evropskega potrdila o dedovanju. To so lahko samo osebe, ki imajo neposredne pravice do premoženja zapustnika, in sicer so to dediči, volilobjemniki, izvršitelji oporok ali upravitelji zapuščine.¹⁴² Vidimo lahko, da pokojnikovi upniki niso uvrščeni med upravičence.¹⁴³

2.9.1.3 ZAHTEVA ZA IZDAJO EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU

Za vložitev zahteve za izdajo potrdila je Uredba o dedovanju predvidela uporabo obrazca¹⁴⁴, vendar njegova uporaba ni obvezna, saj se lahko predlog za izdajo potrdila oblikuje v skladu z nacionalno ureditvijo. Navedeni so podatki, ki jih mora prosilec navesti v zahtevi in so potrebni, da pristojen organ potrdi elemente, za katere stranka želi, da se potrdijo. Zahtevi je potrebno priložiti vse ustrezne listine, bodisi v izvorniku bodisi kopije, ki izpolnjujejo pogoje, potrebne za ugotovitev njihove verodostojnosti.¹⁴⁵

2.9.1.4 PREUČITEV ZAHTEVE IN IZDAJA EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU

¹³⁸ Hertel, C., European Certificate of Succession-content, issue and effects, ERA Forum, Volume 15, Issue 3, 2014, str. 398-399.

¹³⁹ Rijavec, V., Urejanje dednih zadev - prenos pristojnosti na notarje, Pravna praksa, št. 13/2000, str. II.

¹⁴⁰ Rijavec, V., Evropsko potrdilo o dedovanju, Podjetje in delo 2016/6-7, str. 1354.

¹⁴¹ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 564.

¹⁴² Prvi odstavek 63. člena Uredbe o dedovanju.

¹⁴³ Ivanc, T., Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. IV.

¹⁴⁴ Tagarta, C. A., European Certificate of Succession Necessity or Opportunity?, EIRP Proceedings, Vol 9, 2014, str. 62.

¹⁴⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 565.

Uredba št. 650/2012 vsebuje procesna pravila, ki organu izdajatelju omogočajo preučitev zahteve za izdajo potrdila. Pristojen organ mora preveriti¹⁴⁶ podatke, izjave, listine in druga dokazila, ki jih je predložil prosilec, in prav tako lahko po uradni dolžnosti opravi poizvedbe ali pa pozove prosilca, da predloži dodatna dokazila. O prejeti zahtevi mora organ obvestiti vse upravičence, saj bo s tem omogočeno sodelovanje potencialnih udeležencev in predložitev dodatnih podatkov, ki lahko pripomorejo k bolj pravilnem zaključku postopka.¹⁴⁷

Med novosti prav tako spada sistem neposredne izmenjave informacij med organi držav članic, katerega namen je zagotoviti nemoteno preverbo zahtevkov za izdajo potrdila. Tako lahko organ izdajatelj ali pa sodišče, ki odloča o pravnem sredstvu, pridobi informacije neposredno od pristojnih organov druge države članice, pod pogojem, da so le-ti po nacionalnem pravu pooblašteni za zagotavljanje takšnih informacij. Na primer, pri nas je v 5.a členu Zakona o notariatu zapisano, da morajo notarji sami pridobivati podatke iz uradnih evidenc, ki jih vodijo državni organi, organi lokalnih skupnosti ali nosilci javnih pooblastil, kateri pa morajo zahtevane podatke sporočiti brezplačno. Torej tako kot domača sodišča in notarji bodo lahko tudi tuji pristojni organi držav članic za potrebe preveritve podatkov zahtevali podatke iz zemljiške knjige, sodnega registra ali drugih podobnih registrov.¹⁴⁸

Evropsko potrdilo o dedovanju se izda na standardiziranem obrazcu in za razliko od opcijske uporabe obrazca za zahtevo, je za izdajo potrdila obvezna. Uredba št. 650/2012 sicer ne vsebuje nobenih določb glede prevajanja potrdila, čeprav je le-to podlaga za vpis podedovanega premoženja v javne registre, zato je ureditev te problematike prepuščena nacionalnim ureditvam. V skladu z 67. členom Uredbe je pristojen organ dolžan potrdilo izdati nemudoma, ko so ugotovljeni vsi potrebni elementi.¹⁴⁹

Uredba o dedovanju določa tudi primere, ko izdaja evropskega potrdila ni mogoča, in sicer:

- ◆ če se elementi, ki jih bi bilo treba potrditi, izpodbijajo in
- ◆ če potrdilo ne bi bilo skladno z odločno, ki vsebuje iste elemente.¹⁵⁰

Izvirnik potrdila hrani izdajatelj, ki lahko prosilcu ali katerikoli drugi osebi, ki izkaže upravičeni interes, izda eno ali več overjenih kopij potrdila. Uredba prav tako nalaga organu obveznost vzpostavitve seznama oseb, ki so jim bile izdane overjene kopije.¹⁵¹ V kolikor podatki o pravicah nekaterih upravičencev niso vključeni v potrdilo, ti potem ne morejo uporabljati evropskega potrdila.¹⁵²

2.9.1.5 VSEBINA EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU

Namen potrdila je dokazati položaj in dedno pravico dediča, njegove dedne deleže, pravico morebitnega volilnojmnika do določenega premoženja ali pa pooblastilo za izvrševanje

¹⁴⁶ V tretjem odstavku 66. člena Uredbe je zapisano, da se za ugotavljanje dejstev uporabljajo pravila nacionalnega prava države članice, v kateri je organ izdajatelj.

¹⁴⁷ Ivanc, T., *Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava*, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. IV-V.

¹⁴⁸ Dolžan, J. In Rudolf, C., *Uredba o dedovanju v teoriji in praksi*, Pravosodni bilten, št. 2, 2017, str. 57.

¹⁴⁹ Ivanc, T. in drugi, *Mednarodno zasebno pravo EU*, Uradni list RS, 2018, str. 566.

¹⁵⁰ Prvi odstavek 67. člena Uredbe o dedovanju.

¹⁵¹ Overjene kopije imajo šestmesečni rok veljavnosti, ki se lahko v izjemnih primerih podaljša s strani izdajatelja ali pa na zahtevo upravičenca.

¹⁵² Ivanc, T., *Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava*, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. V.

oporoke, zato mora biti jasno in koherentno določeno, kdo je upravičen in v kakšnem obsegu. Podatki, ki jih mora izdajatelj vključiti v evropsko potrdilo, so vsebovani v standardiziranem obrazcu in obveznih prilogah k potrdilu. Navedeni morajo biti izdajatelj, referenčna številka zadeve, datum izdaje ter elementi, na podlagi katerih izdajatelj meni, da je pristojen za izdajo potrdila. Nadalje mora vsebovati podatke o tem, ali je zapustnik slučajno sklenil predporočno pogodbo ali pogodbo o ureditvi premoženjskopравnih razmerij¹⁵³ in prav tako o premoženjskem razmerju med zakoncema ali primerljivem premoženjskem razmerju.¹⁵⁴

Uredba št. 650/2012 vsebuje pravila o popravku, spremembi ali preklicu potrdila v 71. členu. Organ, ki je potrdilo izdal, ga lahko popravi zaradi administrativnih napak ali pa ga spremeni oziroma prekliče, če posamezni elementi niso točni ali pravilni. Izdajatelj je dolžan o vsakem popravku, spremembi ali preklicu potrdila nemudoma obvestiti vse upravičence, katerim so bile izdane overjene kopije potrdila.¹⁵⁵

2.9.1.6 UČINKI EVROPSKEGA POTRDILA O DEDOVANJU, DOMNEVA RESNIČNOSTI IN DOBRA VERA

Evropsko potrdilo ima enake učinke v vseh državah članicah, ne da bi zato bil potreben kakšen poseben postopek, vendar potrdilo ne šteje za izvršilni naslov. Potrdilo ima dokazno moč, poleg tega pa se zanj predpostavlja, da eksaktno odraža elemente, ki so bili ugotovljeni po pravu, ki se uporablja za dedovanje. Dokazna moč evropskega potrdila se kaže prav tako v domnevi, da se za osebo, ki je v potrdilu navedena kot dedič ali pa na primer volilnojemnik, predpostavlja, da ima resnično status in pravice, navedene v potrdilu.¹⁵⁶ Eden od učinkov evropskega potrdila je tudi varstvo dobrovernih tretjih, ki pa se ne zagotavlja, kadar katera od strank ve, da vsebina potrdila ni točna, ali tega ne ve zaradi hude malomarnosti.¹⁵⁷

2.9.1.7 PRAVNA SREDSTVA

Uredba o dedovanju prepušča nacionalnim ureditvam, da določijo postopek s pravnimi sredstvi in s tem namenom je novela C Zakona o dedovanju uvedla nesuspendivno pritožbo, ki jo je mogoče naperiti zoper sklep, s katerim sodišče odloči o zahtevi za izdajo evropskega potrdila, sklep o popravku potrdila ter zoper sklep o spremembi ali razveljavitvi potrdila o dedovanju. Rok za vložitev je 30 dni od vročitve enega od sklepov. Glede na to, da v zakonu ni določen pristojen organ, se v skladu s slovenskim sistemom pravnih sredstev šteje višje sodišče za pristojno. V kolikor pritožbeno sodišče ugotovi nepravilnosti lahko samo popravi, spremeni ali pa prekliče potrdilo ali pa pozove izdajatelja, da ta popravi napake.¹⁵⁸

2.9.1.8 VKNJIŽBA STVARNIH PRAVIC NA NEPREMIČNINAH ALI PREMIČNINAH V REGISTER

Zakonski pogoje in način vpisa stvarnih pravic ter organe, ki so pristojni za preverjanje ali je predložena zadostna in pravilna dokumentacija določi nacionalni zakon države članice, v kateri se vodi register. Uredba o dedovanju prav tako ne posega v *numerus clausus* stvarnih pravic,

¹⁵³ V Sloveniji je 15. aprila 2019 stopl v veljavo nov Družinski zakonik, v katerem je v 85. členu urejen institut pogodbe o ureditvi premoženjskopравnih razmerij.

¹⁵⁴ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 567.

¹⁵⁵ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 568-569.

¹⁵⁶ Ivanc, T., Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. VI.

¹⁵⁷ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 569-570.

¹⁵⁸ Prav tam.

ki jih pozna nacionalno pravo držav članic, saj določa, da državi članici ni treba priznati stvarne pravice na premoženju na njenem ozemlju, če njeno pravo takšne stvarne pravice ne pozna¹⁵⁹.¹⁶⁰

Evropsko potrdilo o dedovanju predstavlja veljavno listino za vpis v register posamezne države članice. Izdajatelj mora na podlagi Uredbe o dedovanju upoštevati obličnosti, ki so potrebne za vpis v register nepremičnin v državi članici, kjer se nahaja register. Kadar pravo države članice registra, v katerega se vpisuje stvarna pravica, ne pozna te vrste stvarnih pravic, je predvidena prilagoditev neznanih stvarnih pravic¹⁶¹. Slovenski zakonodajalec je predvidel, da bo v primeru nepoznane stvarne pravice na predlog upravičenca odločalo okrajno sodišče, na območju katerega se nahaja premoženje, glede katerega se uveljavlja takšna pravica. Ta sklep o prilagoditvi stvarne pravice skupaj z evropskim potrdilom o dedovanju predstavlja podlago za vpis stvarnih pravic v zemljiško knjigo ali drugi register.¹⁶² Z novelo C Zakona o dedovanju je bilo v 227.e členu določeno, da ima evropsko potrdilo o dedovanju, ki ga izda druga država članica, za potrebe vpisa pravice na nepremičnini v zemljiško knjigo ali na premičnini v drugo evidenco oziroma register, lastnost sklepa o dedovanju in je podlaga za takšen vpis. Dolžanova je mnenja, da sklic na sklep o dedovanju ni primeren, saj evropsko potrdilo o dedovanju ni odločba kot je sklep o dedovanju, s katerim se odloči o zadevi, ampak gre za pravni instrument *sui generis*, ki ima učinke kot jih določa Uredba o dedovanju.¹⁶³

3. PRIMERJAVA PRISTOJNOSTI NOTARJA V SLOVENIJI IN NA HRVAŠKEM V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU

3.1 ZAPUŠČINSKI POSTOPEK

3.1.1 SPLOŠNO O ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU

Zapuščinski postopek je povezana celota večih uradnih opravil, ki jih izvajajo zapuščinska sodišča ter poleg upravnih organov tudi notarji. Namen celotnega postopka je, da zapustnikovo premoženje dobi novega imetnika ter da se ugotovijo in potrdijo pravice dedičev in drugih upravičencev do zapuščine. Urejen je v drugem poglavju Zakona o dedovanju, in sicer v 162. členu, je določeno, da v zapuščinskem postopku

»ugotovi sodišče, kdo so pokojnikovi dediči, katero premoženje sestavlja njegovo zapuščino in katere pravice iz zapuščine gredo dedičem, volilojemnikom in drugim osebam.«

Bistveno je, da definicijo zapuščinskega postopka ne enačimo s pojmom zapuščinske obravnave, saj gre za razmerje nadpomenke in podpomenke. Zapuščinska obravnava je zgolj ena izmed stadijev postopka, pred tem pa pridejo na vrsto mnoga pripravljalna dejanja, ki omogočijo, da so v času zapuščinske obravnave znana vsa bistvena dejstva. Pripomniti je potrebno, da Zakon o dedovanju ni dosleden pri uporabi obeh pojmov, saj včasih z besedno zvezo zapuščinska obravnava označi celoten zapuščinski postopek. Postopek je pomemben s

¹⁵⁹ 15. uvodna točka Uredbe o dedovanju.

¹⁶⁰ Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 570-571.

¹⁶¹ Potrebno je to neznano stvarno pravico prilagoditi najbolj enakovredni stvarni pravici po pravu te druge države članice, obenem pa je potrebno upoštevati namene in interese te stvarne pravice ter z njo povezne učinke. V Uredbi žal ni podana razlaga kdaj pravico štejejo za neznano.

¹⁶² Ivanc, T. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 572-573.

¹⁶³ Dolžan, J. In Rudolf, C., Uredba o dedovanju v teoriji in praksi, Pravosodni bilten, št. 2, 2017, str. 59.

stališča varovanja pravic in koristi zainteresiranih posameznikov, odpravlja negotovost v pravnih razmerjih, ki nastanejo s smrtjo zapustnika in posledično je varovan pravni promet. Pristojno sodišče se še posebej trudi varovati interese oseb, ki ne morejo sami skrbeti za njihove pravice in koristi.¹⁶⁴ Torej dednopravnim upravičencem je omogočeno, da dokaj hitro in enostavno uveljavijo svoje pravice do zapustnikovega premoženja, tretjim osebam pa po drugi strani omogoča, da zavarujejo svoje pravice, ki so ogrožene zaradi smrti zapustnika in posledične »združitve« zapuščine s premoženjem dediča.¹⁶⁵

Določena je subsidiarna uporaba pravil pravnega postopka, saj se v primeru, ko Zakon o dedovanju ne določa drugače, uporabijo določbe pravnega postopka.¹⁶⁶ V 164. členu je določeno, da se postopek uvede po uradni dolžnosti, takoj, ko se sodišče seznaní, da je nekdo umrl ali da je bil razglašen za mrtvega. Obstaja polemika kdaj se šteje, da zapuščinski postopek teče, vendar je slovenska teorija podala stališče, da se postopek začne, ko sodišče opravi prvo procesno dejanje.¹⁶⁷ Matičar torej ne sproži postopka, s tem ko s smrtovnico obvesti sodišče o smrti zapustnika, saj je to zgolj eno izmed pripravljalnih dejanj. Seveda se lahko postopek uvede tudi na predlog strank.¹⁶⁸

Ves čas postopka mora sodišče paziti, da se pravice vseh strank čimprej ugotovijo in zavarujejo. Zapuščinsko sodišče izdaja odločbe v obliki sklepov, in sicer sta najpomembnejša sklep o dedovanju in poseben sklep o volilu. Sodišče ju izda na podlagi uspeha celotnega obravnavanja, upoštevajoč tako dokaze, predložene s strani strank, kot tudi dokaze, ki si jih je po uradni dolžnosti priskrbelo samo.

3.1.2 PRIPRAVLJANJE ZAPUŠČINSKE OBRAVNAVE

3.1.2.1 SMRTOVNICA

Zapuščinski postopek se vodi na podlagi smrtovnice, ki je javna listina s podatki o smrti zapustnika in z drugimi podatki, ki so pravno relevantni za obravnavanje zapuščine. Smrtovnico sestavi matičar in jo nato pošlje pristojnemu zapuščinskemu sodišču, lahko pa jo sestavi samo sodišče, če se to šteje za primerno in če je z javno listino dokazano, da je nekdo umrl ali da je razglašen za mrtvega.¹⁶⁹

3.1.2.2 POMEMBNEJŠA DEJANJA, KI JIH TE POTREBNO OPRAVITI PRED ZAPUŠČINSKO OBRAVNAVO

Popis in cenitev zapuščine po Zakonu o dedovanju ni obvezno, kar je v teoriji kar sporno, saj se lahko samo s popisom in cenitvijo zapuščine zanesljivo ugotovi višina odgovornosti dedičev za dolgove pokojnika. Zapuščinsko sodišče po uradni dolžnosti odredi popis in cenitev zapuščine samo, če to zahteva skrbnik zapuščine ali če je treba iz zapustnikovega premoženja izločiti del, ki ustreza vrednosti socialne pomoči ter v primeru, da upniki zahtevajo ločitev zapuščine od premoženja dediča.¹⁷⁰ Sicer pa se popis in cenitev opravita na podlagi zahteve dedičev, volilnojemnikov ali upnikov. V 188. členu Zakona o dedovanju so kot pristojni za

¹⁶⁴ To so *nasciturus*, mladoletniki, neznani in odsotni dedni upravičenci.

¹⁶⁵ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 246.

¹⁶⁶ 163. člen Zakona o dedovanju.

¹⁶⁷ Rijavec, V., Dedovanje, Procesna ureditev, Gospodarski vestnik, 1999, str. 135.

¹⁶⁸ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 247.

¹⁶⁹ 179. do 183. člen Zakona o dedovanju.

¹⁷⁰ Prav tako je potreben popis in cenitev v primeru, če preide zapuščina brez dediča v državno last.

opravo cenitve in popisa določeni notar, izvršitelj ali pa delavec sodišča, delegiran s strani sodnika. Prisotna morata biti dva polnoletna občana, kadar pa je potrebno posebno izvedensko mnenje, se povabi tudi izvedenca.¹⁷¹

Zavarovanje zapuščine prav tako sodi med pripravljalna dejanja, ki se odredi v nujnih primerih. To so okoliščine, ko nobeden od navzočih dedičev ni sposoben upravljati premoženja in ni zakonitega zastopnika ali ko so dediči neznani oziroma odsotni ali pa obstajajo drugi razlogi, ki narekujejo posebno previdnost. Zapuščina se po nalogu sodišča izroči v shranjevanje zanesljivi osebi ali pa pri izvršitelju, če gre za gotovino, vrednostne papirje, dragocenosti, hranilne knjižice ali druge pomembne listine. Seveda lahko zavarovalne ukrepe odredi tudi zapuščinsko sodišče, dokler teče postopek.¹⁷²

3.1.2.3 POTEK ZAPUŠČINSKE OBRAVNAVE

Sodišče najprej razpiše narok in nanj povabi vse osebe, ki so poklicane k dedovanju po oporoki ali po zakonu ali pa osebe, ki jim je zgolj namenjena kakšna korist iz zapuščine, pa tudi osebe, ki imajo pravico do izločitve določene premoženjske vrednosti iz zapustnikovega premoženja. V kolikor sodišče ne ve, ali obstajajo dediči oziroma zgolj ni znano njihovo prebivališče, mora izpeljati ediktalni postopek. Če se v roku enega leta dediči ne javijo na oklic, sodišče izpelje zapuščinsko obravnavo na podlagi izjave postavljenega skrbnika in podatkov, s katerimi razpolaga.¹⁷³

Zapuščinsko sodišče na obravnavi rešuje zlasti vprašanja kolikšen je obseg zapuščine in katero premoženje spada v premoženje zapustnika ter kdo so dediči. Nadalje v primeru obstoja oporoke preverijo njeno veljavnost, morebitne odpovedi dediščini ter zahteve o vrnitvi daril in zmanjšanju volil zaradi neupoštevanja nujnih deležev. O vseh teh vprašanjih sodišče odloča praviloma takrat, ko od vseh zainteresiranih oseb prejme potrebne izjave. Za potek naroka je značilno, da četudi so nekatera vprašanja med strankami sporna, ni potrebno vedno omogočiti, da se izjave podajajo v navzočnosti drugih strank.¹⁷⁴ Če so med strankami sporna dejstva, od katerih je odvisna kakšna njihova pravica, napoti zapuščinsko sodišče stranke na pravdo, v kateri se rešujejo vprašanja, ki so za obravnavanje zapuščine prejudicialnega pomena.¹⁷⁵

3.1.2.4 SKLEP O DEDOVANJU

Sklep o dedovanju je končna, meritorna in deklaratorna odločba zapuščinskega sodišča. Sodišče odloči, da so po zapustnikovi smrti določene osebe postale dediči in obenem opredeli tudi druge dednopravne učinke.¹⁷⁶ Sklep mora obsegati:

- ◆ osebne podatke o zapustniku,
- ◆ podatke o premoženju, ki ga je zapustil,
- ◆ osebne podatke o dedičih, o njihovem razmerju do zapustnika, dedni naslov, na podlagi katerega dedujejo, in njihov dedni delež, če gre za sodediče,
- ◆ morebitni izreki o volilih in drugih koristih iz zapuščine ter

¹⁷¹ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 251-252.

¹⁷² Prav tam.

¹⁷³ 206. člen Zakona o dedovanju.

¹⁷⁴ Gre za izjemo od načela *audiatur et altera pars*, ki je sicer eno pomembnejših načel postopka.

¹⁷⁵ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 256.

¹⁷⁶ Rijavec, V., Dedovanje, Procesna ureditev, Gospodarski vestnik, 1999, str. 158.

- ◆ morebitni izreki o izločitvi dela zapustnikovega premoženja, ki ustreza vrednosti prejete socialne pomoči države ali občine oziroma obveznost dedičev, da povrnejo vrednost dane pomoči.¹⁷⁷

3.1.2.5 PRAVNA SREDSTVA ZOPER SKLEP O DEDOVANJU OZIROMA SKLEP O VOLILU

Redno pravno sredstvo zoper sklep je pritožba, ki se mora vložiti v 15 dneh od vročitve sklepa. Gre za suspenzivno pravno sredstvo in ima načeloma devolutivni učinek.¹⁷⁸

Nekoliko sporna je uporaba revizije v zapuščinskem postopku. Revizija v zapuščinskem postopku trenutno ni dopustna, saj jo glede na sodno prakso slovenska sodišča ne dopuščajo. Vrhovno sodišče izrecno zavrača revizijo v zapuščinskem postopku, in sicer v odločbi II Ips 280/94¹⁷⁹:

»Sodišče druge stopnje nima prav, ko meni, da je revizija v zapuščinskem postopku dovoljena, ker se zanj po 163. členu Zakona o dedovanju subsidiarno uporabljajo določbe pravnega postopka. Te določbe ni mogoče uporabiti glede dovoljenosti izrednih pravnih sredstev, ki so po Zakonu o pravnem postopku urejena tako, da ustrezajo tej vrsti postopka.«¹⁸⁰

Po mnenju teorije je nekaj razlogov, zakaj bi bilo smiselno dovoliti revizijo v zapuščinskem postopku, saj kadar sodišče odloči o sporu glede uporabe prava, je stranka prikrajšana za varstvo svojih pravic, ker odločitev sodišča druge stopnje v zapuščinskem postopku pomeni dokončno odločitev. V takih primerih bi bilo pravilneje, da imajo stranke možnost vložiti revizije.¹⁸¹

Obnova postopka prav tako ni dovoljena, vendar lahko stranke, v kolikor so izpolnjeni zakonski pogoji za obnovo postopka, uveljavijo svoje pravice v pravdi. Nekateri teoretiki so se zavzemali, da bi obnova postopka v določenih primerih bila dovoljena, pod pogojem, da bi vsi dediči s tem soglašali. Posledično bi bil spor rešen po načelih zapuščinskega postopka, ki je bolj ekonomičen in hitrejši kot pa pravda. Zahtevo za varstvo zakonitosti pa lahko zoper pravnomočni sklep vložijo javni tožilec na podlagi subsidiarne uporabe določb Zakona o pravnem postopku.¹⁸²

¹⁷⁷ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 260-261.

¹⁷⁸ O njej odloča višje sodišče, vendar lahko tudi sodišče prve stopnje po pritožbi samo spremeni sklep, če s tem niso prizadete pravice drugih oseb, ki se jih tiče sklep.

¹⁷⁹ Sklep II Ips 280/94 z dne 11.05.1994.

¹⁸⁰ Podobno stališče Vrhovnega sodišča tudi v sklepu II Ips 794/93 z dne 04.11.1993 in II Ips 290/93 z dne 20.05.1993.

¹⁸¹ Rijavec, V., Dedovanje, Procesna ureditev, Gospodarski vestnik, 1999, str. 208.

¹⁸² Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 262.

3.2 PRISTOJNOSTI NOTARJA V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU V SLOVENIJI

Korenine notariata na Slovenskem segajo daleč nazaj v 18. stoletje, vendar pa je žal bil notariat leta 1944 z odlokom AVNOJ-a ukinjen. Podlago za njegovo ponovno uvedbo je predstavljal 137. člen Ustave RS¹⁸³.¹⁸⁴ Že v 1. členu Zakona o notariatu, ki je bil sprejet leta 1994, lahko preberemo, da notariat štejejo med javne službe, katere delovno področje in pooblastila določa zakon. Delo notarjev večinoma posega na ena bolj občutljivih področij posameznikovega življenja, zato je še toliko bolj pomembno, da so to res osebe javnega zaupanja, ki svojo delo opravljajo z najvišjo mero zanesljivosti in dostojanstva.

Slovensko sodišče lahko v zapuščinskem postopku naloži notarjem posamezna opravila, ki se jim lahko odstopijo na podlagi zakona.¹⁸⁵ Naš sistem notarjem ne podeljuje pomembnejših pooblastil v zapuščinskem postopku, saj so na tem področju njihova pooblastila zelo ozka. Tako lahko po nalogu sodišča opravijo popis in cenitev zapustnikovega premoženja ter sprejmejo v hrambo zapustnikovo premoženje ali samo njegov del, če z namenom zavarovanja zapuščine tako odloči sodišče.¹⁸⁶ Pomembno je, da ne zanemarimo pravila v 12. členu Zakona o notariatu, ki določa, da morajo sodišča nalagati zadeve samo notarjem, ki imajo sedež na njihovem območju, saj to omogoča pravično obremenitev vseh notarjev v Sloveniji.

Ena novejših pristojnosti v zapuščinskem postopku, ki je bila dodeljena notarjem pa je možnost, da so s sklepom sodišča imenovani za skrbnika zapuščine.¹⁸⁷ Prav tako je med novimi instituti uveden centralni register oporok, v katerem so shranjene vse notarske oporoke, oporoke, ki jih sestavi odvetnik, sodne oporoke in oporoke izročene v hrambo sodišču, notarju ali odvetniku. V 15 dneh od trenutka, ko je bila oporoka sestavljena ali sprejeta v hrambo, je potrebno Notarski zbornici Slovenije poslati zahtevo za vpis oporoke v centralni register oporok. Podatke v centralnem registru je treba hraniti trajno.¹⁸⁸

Drugih pristojnosti v zvezi s potekom zapuščinskega postopka notar trenutno po veljavnih predpisih žal nima. Glede na navedeno lahko povzamemo, da v našem pravnem sistemu notar v zapuščinskih postopkih nima ravno ključnih in pomembnih pooblastil, kot jih pa imajo ponekod v primerjalnem pravu.¹⁸⁹

Povedano je že bilo, da je Slovenija določila sodišče kot tisti organ, ki je pristojen za izdajo evropskega potrdila o dedovanju, in ne notarja, kot so to storile nekatere države po implementaciji Uredbe o dedovanju. V nadaljevanju bo predstavljena država, kjer ima notar bistveno večjo vlogo in se je smiselno odločila za naprednejši pristop tudi pri pristojnosti za izdajo evropskega potrdila, saj ga lahko izda tako sodišče kot tudi notar.

¹⁸³ Ustava RS, Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13 in 75/16.

¹⁸⁴ Tičar Bešter, M., Vloga notarja de lege lata in de lege ferenda, Zbornik, 2. dnevi nepravdnega in izvršilnega prava, GV založba, april 2013, str. 16.

¹⁸⁵ Rijavec, V., Urejanje dednih zadev – prenos pristojnosti na notarje, Pravna praksa, št. 13/2000, I.

¹⁸⁶ 71. člen Zakona o notariatu.

¹⁸⁷ Prav tam.

¹⁸⁸ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 268.

¹⁸⁹ Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list RS, Ljubljana, 2009, str. 269.

3.3 PRISTOJNOSTI NOTARJA V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU NA HRVAŠKEM

Enako kot v Sloveniji, je tudi na Hrvaškem uveljavljeno načelo *numerus clausus* števila notarjev. S tem, ko so hrvaški notarji pristojni za zapuščinske postopke, se jim zagotovijo dovoljšni prihodki tudi na področjih, ki so gospodarsko šibkejši.¹⁹⁰

Zapuščinski postopek na Hrvaškem je urejen z Zakonom o nasljeđivanju¹⁹¹ v členih od 174. in do 252. člena, kjer so bili sčasoma docela odpravljene predpisi, ki so samo zavlačevali zapuščinski postopek.¹⁹² Vse do uveljavitve novega Zakona o javnom bilježništvu¹⁹³, notarji v zapuščinskih postopkih niso imeli nekih večjih pristojnosti, saj so bila pristojna sodišča. Določeno je, da zapuščinski postopek vodi sodišče ali kot pooblaščenec sodišča notar.¹⁹⁴ Zanimivo dejstvo je, da se v primeru vsebinskega nasprotovanja med določbami Zakona o javnom bilježništvu in Zakona o nasljeđivanju uporabi ta slednji, ker se šteje za specialnejšega za področje dedne tematike.¹⁹⁵

Konec leta 2014 pa je Hrvaška sprejela še Zakon o izvedbi Uredbe št. 650/2012¹⁹⁶, s katerim jo je implementirala v svoj pravni red. Z njim je urejena krajevna pristojnost za odločanje o dednih zadevah z mednarodnim elementom, določeni so pristojni organi ter postopek priznavanja in razglasitve izvršljivosti odločb drugih držav članic v dednih zadevah ter izdaja evropskega potrdila o dedovanju. Pristojnost so tudi tu razdelili med sodišča in notarje kot sodne pooblaščenec, saj kot je že bilo pojasnjeno, je takšna tudi veljavna ureditev v Zakonu o nasljeđivanju. Nadalje je določeno, da je sodišče tisto, ki notarju poveri vodenje zapuščinskega postopka in mu s tem namenom posreduje smrtovnico skupaj z zapuščinskim spisom.¹⁹⁷ Nekako najbolj splošna določba, ki povzame pristojnosti notarja se nahaja v četrtem odstavku 176. člena Zakona o nasljeđivanju, ki določa, da notar opravi vsa dejanja v postopku in izdaja vse odločbe, katere bi drugače izdalo sodišče. Notar je tisti, ki izda tudi sklep o dedovanju, zoper katerega je dopusten ugovor, za katerega pa je pristojno sodišče.¹⁹⁸

Zakon o izvedbi Uredbe št. 650/2012 nadalje določa, da je za izdajo evropskega potrdila o dedovanju pristojno sodišče ali notar kot sodni pooblaščenec, pri katerem teče ali je že končan zapuščinski postopek. Kar pomeni, da sodišče izda evropsko potrdilo o dedovanju samo v redkih primerih, ko tudi zapuščinski postopek teče pred sodiščem ali pa je že bil končan. Za odločanje o ugovoru je pristojno občinsko sodišče in se smiselno uporabljajo odločbe Zakona o nasljeđivanju, ki določajo postopek o ugovoru zoper sklep o dedovanju. V primeru, da notar ugotovi, da pogoji za izdajo evropskega potrdila o dedovanju niso izpolnjeni, zahtevo za izdajo potrdila skupaj s spisom posreduje pristojnemu sodišču. Pisno mora obrazložiti, zakaj meni, da niso izpolnjeni pogoji za izdajo evropskega potrdila o dedovanju ter obenem vlagatelja obvestiti, da je bila njegova zadeva predana sodišču. Seveda pa imajo stranke zoper odločitev

¹⁹⁰ Čermelj, K., Sprememba zapuščinskega postopka, Notarski vestnik, leto IV, št. 4, 2003, str. 41.

¹⁹¹ Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

¹⁹² Stipković, Z., O nekim promjenama u našem nasljednom pravu de lege ferenda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2001/1, str. 45.

¹⁹³ Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16.

¹⁹⁴ Prvi odstavek 176. člena Zakona o nasljeđivanju.

¹⁹⁵ Matko Ruždjak, J., Javni bilježnik kao povjernik suda u ostavinskom postupku, Narodne novine, 2003, str. 151.

¹⁹⁶ Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Evropskog Parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012 o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi evropske potvrde o nasljeđivanju, Narodne novine, NN 152/14.

¹⁹⁷ Tretji odstavek 176. člena Zakona o nasljeđivanju.

¹⁹⁸ Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dedovanju, Ljubljana, str. 17.

o izdaji evropskega potrdila o dedovanju ali zavrnitvi oziroma zavrženju zahteve za izdajo potrdila možnost vložitve pritožbe, za katero je pristojno sodišče.¹⁹⁹ O začasni odložitvi učinkov potrdila odloča sodišče ali pa notar, zoper odločitev katerega je dopusten ugovor, o katerem odloča sodišče ob smiselni uporabi določb Zakona o nasljeđivanju. Tudi tu velja, da notar zahtevo za začasno odložitve učinkov posreduje sodišču, na območju, kjer ima sedež, v kolikor meni, da niso izpolnjeni pogoji za začasno odložitve učinkov. Prav tako tudi tu obstaja dolžnost notarja, da o tem obvesti vlagatelja.²⁰⁰

Nekako že lahko kaj kmalu vidimo, da načeloma na Hrvaškem sodišče ni pristojno za vodenje zapuščinskega postopka, razen v izjemnih primerih, ko je na primer notarju odvzeto vodenje zapuščinskega spisa ali tudi ko je vložen ugovor zoper sklep o dedovanju.²⁰¹ Notar ne more odkloniti vodenja zapuščinskega postopka, ki mu je bil dodeljen s strani sodišča, razen v primeru, da za to obstajajo utemeljeni razlogi, katere presoja sodišče, ki je notarja pooblastilo za vodenje postopka. Obstaja tudi možnost, da stranke zahtevajo izločitev notarja, o kateri prav tako odloča sodišče, ki je poverilo pristojnost temu notarju.²⁰²

V nekaterih primerih pa mora notar vrniti spis sodišču, in sicer gre največkrat za spor med strankami. Stranke zapuščinskega postopka se napoti na pravdo. V 225. členu lahko preberemo, da je na pravdo napotena tista stranka, katere pravica je manj verjetna. Stranka mora v roku, ki ga določi sodišče začeti pravní postopek, drugače se zapuščinski postopek nadaljuje ne glede na zahteve stranke, ki je bila napotena na pravdo.

Če torej povzamemo, notar na Hrvaškem lahko sam sprejme odločitev glede dedovanja, v kolikor so se stranke uspele sporazumeti. Če pa temu ni tako, pa se delo notarja prekine in spis vrne sodišču, sam pa mora narediti uradni prepis spisa, prepis smrtovnice in zapisnik o končanju postopka pri notarju.²⁰³

3.3.1 PRIPRAVA IN POTEK ZAPUŠČINSKE OBRAVNAVE PRI NOTARJU

Kakor je že bilo pojasnjeno je notar tisti, ki opravlja vsa potrebna dejanja v zapuščinskem postopku, razen če Zakon o nasljeđivanju ali Zakon o javnom bilježništvu določata drugače. V najkrajšem možnem času po tem, ko notar prejme spis in smrtovnico, mora razpisati narok in povabiti vse sodišču in njemu znane stranke na obravnavo. V prvem odstavku 218. člena Zakona o nasljeđivanju je določeno, da v kolikor dediči niso znani, se na oglasni deski ali v »Narodnih novinah« objavi poziv dedičem, da se prigrasijo sodišču. Po poteku šestmesečnega roka se narok zapuščinske obravnave izvede na podlagi izjave postavljenega skrbnika zapuščine in na temelju podatkov, s katerimi sodišče razpolaga.²⁰⁴ Podobno našemu Centralnem registru oporok ima tudi Hrvaška vpisnik oporok urejen s Pravilnikom o Hrvatskom upisniku oporuka²⁰⁵, kjer mora notar pred začetkom zapuščinskega postopka preveriti ali je zapustnikova oporoka v hrambi in vpisana v register oporok.

¹⁹⁹ Glede odločanja o pritožbi se smiselno uporabljajo določbe Zakona o nasljeđivanju, ki določajo potek postopka pri pritožbi zoper sklep o dedovanju.

²⁰⁰ Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dedovanju, Ljubljana, str. 18.

²⁰¹ Smiselno enako velja za evropsko potrdilo o dedovanju.

²⁰² Drugi odstavek 246. člen Zakona o nasljeđivanju.

²⁰³ Četrty odstavek 244. člena Zakona o nasljeđivanju.

²⁰⁴ Četrty odstavek 218. člena Zakona o nasljeđivanju.

²⁰⁵ Pravilnik o Hrvatskom upisniku oporuka, Narodne novine, NN 135/2003.

Želela sem, da vso to teoretsko obravnavanje zapuščinskega postopka na Hrvaškem dopolnim z mnenjem in izkušnjami iz prakse. Notarja, t.i. »javnog bilježnika«²⁰⁶ sem povprašala, kako se njegova notarska pisarna spopada z naroki zapuščinskih obravnjav in seveda s pripravami nanje. 183. člen Zakona o nasljeđivanju določa, da se mora čez celotno zapuščinsko obravnavo voditi zapisnik. Glede na pogovor z notarjem se v praksi ponavadi osnutki teh zapisnikov pripravijo vnaprej, saj bi naj vedno vsaj ena od strank prišla na razgovor nekaj časa pred razpisanim narokom in podala nekaj osnovnih informacij ter prinesla fotokopije osebnih dokumentov. Tako se zagotovi, da obravnava teče bolj učinkovito in brez nepotrebnih zaostankov. V zapisnik se zapišejo vsi ukrepi in dejanja, ki so bili opravljeni ter ključna dejstva, pomembna za končno odločitev. Tako kot druge notarske zapisnike morajo tudi tega podpisati vse stranke in notar. Glede na navedbe notarja se ob koncu naroka vsem strankam izroči prepis zapisnika, izvornik pa se hrani v notarski pisarni. Sestavljen sklep o dedovanju pa se večinoma pošlje naknadno ločeno vsaki stranki na naslov njenega stalnega prebivališča.

3.3.2 SKLEP O DEDOVANJU, IZDAN S STRANI NOTARJA IN NJEGOVI UČINKI

Nadalje je v 226. členu Zakona o nasljeđivanju opisan sklep o dedovanju, ki mora zlasti vsebovati odločitev kdo vse je dedič, katero premoženje sestavlja njihovo zapuščino in kakšen delež jim pripada. V kolikor obstaja sporazum med dediči o načinu delitve zapuščine ter podane morebitne dedne izjave, se vse to zapiše v sklep. Prav tako je mogoče izdati delni sklep o dedovanju²⁰⁷, v primeru, ko je le del zapuščine med strankami nesporen in posledično vrne spis sodišču, da le-to odloči še o preostalem delu premoženja.²⁰⁸ Sklep o dedovanju postane pravnomočen s potekom pritožbenega roka ali pa takoj, če se stranke odpovejo pravici do pritožbe.²⁰⁹

3.3.3 NAGRADA IN VIŠINA STROŠKOV NOTARJA KOT POOBlašČENCA SODIŠČA V ZAPUŠČINSKEM POSTOPKU

Višina nagrade, ki pripada notarju je določena s Pravilnikom o visini nagrade i naknade troškova javnog bilježnika kao povjernika suda u ostavinskom postupku²¹⁰, kamor nas tudi napotuje drugi odstavek 251. člena Zakona o nasljeđivanju. V drugem odstavku 252. člena pa je izrecno prepovedano, da bi notar s strankami sklepal pogodbe, s katerimi bi bila dogovorjena drugačna nagrada kot pa je določena s pravilnikom. Podobno, kot pri notarski tarifi, je tudi tu, osnova za določitev višine cene, vrednost predmeta. Kar pomeni, da višja kot je vrednost zapuščine, višja bo nagrada notarju. Posebnost je, da pa se stroški²¹¹ obračunavajo po klasični notarski tarifi.

²⁰⁶ Notar Neven Kućar, ki ima svoj sedež v Omišalju in tudi v Malinski na otoku Krku, saj ima dva dni razpisane uradne ure v Omišalju in tri dni v Malinski.

²⁰⁷ 231. člen Zakona o nasljeđivanju.

²⁰⁸ Kontrec, D., Javni bilježnik kao povjernik suda u ostavinskom postupku, dostopno na: <http://notarrrs.com/clanci/pdf/ostavinski%20post%20u%20RH.pdf>, str. 5-6.

²⁰⁹ 232. člen Zakona o nasljeđivanju.

²¹⁰ Pravilnik o visini nagrade i naknade troškova javnog bilježnika kao povjernika suda u ostavinskom postupku, NN 135/2003.

²¹¹ Izdelava odpravkov, prepisov zapisnikov, potni stroški z zunanjimi overitvami, ipd..

3.4 PREDNOSTI IN SLABOSTI OBEH SISTEMOV NOTARIATA TER ANALIZA MOŽNE IZBOLJŠAVE UREDITVE PREDLAGANE S STRANI STROKE

V našem pravnem sistemu notarji v zapuščinskem postopku nimajo pomembnejših javnih pooblastil, medtem, ko so po skoraj vseh primerljivih evropskih sistemih lahko najmanj pooblaščenca sodišča za urejanje ključnih zapuščinskih vprašanj in opravljanje opravil, ki sodijo v okvir zapuščinskega postopka ali pa celo opravljajo naloge, ki *de facto* spadajo v sodno funkcijo. Slovenski sistem, ki na ustavni ravni opredeljuje notariat kot javno službo, vendar mu pa po drugi strani ni podelil pomembnejših javnih pooblastil. S spremembo Zakona o splošnem upravnem postopku²¹², se je notarjem, sploh tistim v manjših krajih, zmanjšal pripad zadev, saj je overitev podpisov, prepisov in kopij osebnih dokumentov ter spričeval možna prav tako na upravni enoti. Ni nezanemarljivo dejstvo, da je bila leta 2005 s strani slovenske vlade notarska tarifa občutno znižana, kar je dodatno zaostriło gospodarski položaj notarjev.²¹³ Vsekakor glavni argument za uveljavitev večjih pooblastil notarjev v zapuščinskih postopkih ne sme biti zmanjšanje njihovih pooblastil na drugih področjih, vendar pa je lahko to zgolj eden od vidikov, zakaj bi bilo smotrno razširiti pooblastila notarjev pri urejanju postopkov prehoda zapuščine na dediče.²¹⁴

Dekanica Pravne fakultete v Mariboru dr. Vesna Rijavec meni, da tradicionalna organiziranost in ureditev notariata zagotavljata notarjevo specializirano poznavanje prava in prakso pravilnega komuniciranja z ljudmi o občutljivih področjih posameznikovega življenja. Pomembno se ji zdi poudariti, da je načelo nepristranskega obravnavanja vseh strank konstitutivni element notarskega poklica, saj je to tudi bistvena prvina, ki mora biti prisotna v zapuščinskem postopku. Notar je ponavadi dobro povezan z okoljem, v katerem posluje, in sploh v manjših mestih običajno dobro pozna okoliščine posameznih primerov. Zatrdimmo lahko, da iz tega razloga lahko notar lažje svetuje in posreduje pri urejanju pravnih razmerij po smrti zapustnika. Za razliko od preobremenjenih sodišč se lahko notarji veliko bolj posvetijo posameznemu primeru, njegovim posebnim karakteristikam in strankam svetujejo ter jih usmerjajo pri iskanju najustreznejše rešitve za njihovo specifično situacijo. Obenem bi lahko notarji posredovali tudi pri tistih opravilih, ki niso predmet zapuščinskega postopka v ožjem smislu, vendar omogočajo predvsem praktično izvedbo dedovanja.²¹⁵

Kljub temu, da se sodni zaostanki občutno zmanjšujejo, nesporni zapuščinski postopki še vedno trajajo predolgo. V zapuščinskem postopku bi morali tedaj, kadar med vsemi upravičenci do zapuščine ni spornih vprašanj, omogočiti, da postopek izvede notar hitro in brez nepotrebnih zamud. Po mnenju dr. Ude Lojzeta se pri nas zapuščinski postopki, »v katerih nastopajo stranke, ki med seboj niso v sporu, odvijajo prepočasi, na drugi strani pa naš pravni sistem organu z javnimi pooblastili kot jih imajo notarji, ni podelil pristojnosti pri pravnem urejanju prehoda zapuščine na dediče niti v obsegu opravljanja funkcije pooblaščenca sodišča.«²¹⁶

²¹² Zakon o splošnem upravnem postopku, Uradni list RS, št. 24/06, 105/06, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13.

²¹³ Prav tako ne smemo pozabiti na zvišanje števila notarskih mest, katera so sicer nazadnje spremenili leta 2009, in sicer je določenih 99 notarskih mest, v: Odredba o številu in sedežih notarskih mest (Uradni list RS, št. 40/94, 8/95, 16/97, 24/98, 117/05, 68/06, 7/07, 8/07, 69/08, 23/09 in 38/09).

²¹⁴ Ministrstvo za pravosodje in javno upravo, Predlog Zakona o dedovanju, št. 007-1010/2012, str. 9.

²¹⁵ Rijavec, V., Urejanje dednih zadev – prenos pristojnosti na notarje, Pravna praksa, št. 13/2000, str. I.

²¹⁶ Povzeto po Ude, L., Za večja pooblastila notarjem v zapuščinskem postopku, Notarski vestnik, junij 2005, str. 8.

Primerjalnopravni podatki kažejo, da je v vseh podobnih sistemih vloga notarjev večja kot v našem sistemu, torej najsi sodelujejo v zapuščinskih postopkih kot pooblaščenca sodišča ali pa kot organi, ki jim zakon daje javno pooblastilo za vodenje zapuščinskih postopkov. Prehoda zapuščine na dediče zlasti tedaj, kadar med dediči ni spora, prav gotovo ni nujno urejati v sodnem postopku kot to sedaj velja pri nas. Ude meni, da je takšno gledanje na sodne postopke izrazito konservativno, saj bi naj po njegovem mnenju sodni postopki služili razreševanju sporov in sodnemu urejanju tistih pravnih razmerij, ki so ključna za nemoteno odvijanje pravnega prometa.²¹⁷

Poleg stališč teoretikov sem želela izvedeti in predstaviti tudi vidik nekoga, ki se vsakodnevno srečuje z dednopravno problematiko ter ima nadvse dragocene izkušnje iz prakse. Notarka Ksenija Košar Bratuša, ki že vrsto let vodi eno najuspešnejših notarskih pisarn v Mariboru, mi je pojasnila, »da bi urejanje zapuščinskih zadev pri notarjih prineslo olajšanje predvsem strankam, saj v določenih primerih še vedno traja zapuščinski postopek na sodiščih predolgo. Iz prakse povedano, je problem predvsem takrat, kadar so predmet dedovanja poslovni deleži v družbah. V teh primerih je v primeru smrti družbenika, potrebno postaviti začasnega skrbnika preko pristojnega sodišča za urejanje družbeniških zadev, dokler dediči ne razpolagajo s pravnomočnim sklepom o dedovanju. V kolikor je več družbenikov, tako preostali družbeniki ne morejo legitimno speljati skupščine in sprejeti veljavnih skupščinskih sklepov, kar lahko negativno vpliva na poslovanje družbe. V kolikor gre za enoosebno družbo, je problem še toliko večji, sploh če je edini družbenik tudi edini poslovodja družbe, pa lahko to privede celo do likvidacije družbe, kljub temu, da imajo dediči namen poslovati z družbo naprej. Takšen primer smo v notarski pisarni že imeli, saj je stranka čakala na pravnomočni sklep o dedovanju več kot tri mesece.«

Sedanja predsednica notarske zbornice Sonja Kralj, ki tudi sama opravlja notarski poklic v Slovenj Gradcu, meni, da je bil institut notariata ustanovljen z namenom, da se poveča pravna varnost in razbremeni delo sodišč. Meni, da bi prenos zapuščinskih zadev na notarje pomenil korist za državo, saj bi se s tem znebila stroškov vodenja zapuščinskih zadev in s tem dobila možnost racionalnejše organizirati delo in pristojnosti sodišč.²¹⁸ Nadalje meni, da je bistvo zapuščinskih postopkov to, da gre za klasično urejanje premoženjskih zadev, za katere ni potrebe, da država oblastno odloča o delitvi premoženja ljudi, pač pa gre za avtonomno pravico posameznika. Njeno stališče je, da bi bili postopki za ljudi enostavnejši, hitrejši in nenazadnje cenejši.

Bivša začasna predsednica Vrhovnega sodišča Republike Slovenije Alenka Jelenc Puklavec meni, da bi bila naložitev novih pristojnosti notarjem v zapuščinskem postopku prava smer. To trditev utemeljuje z zanesljivostjo, poslovno prožnostjo in tehnološko naprednostjo delovanja, saj imajo sodišča večji pomen v registrskih zadevah in z uvedbo elektronske zemljiške knjige tudi na področju zemljiškoknjižnih postopkov.²¹⁹

Marjana Tičar Bešter, ki je bivša predsednica Notarske zbornice Republike Slovenije, je mnenja, da bi sprememba za dediče pomenila predvsem cenejšo in hitrejšo pot do ureditve premoženjskih razmerij po smrti zapustnika. Glavni cilj je razbremenitev sodišč, skrajšanje in pocenitev zapuščinskih postopkov ter krepitev notariata kot javne službe. Nadalje navaja, da je kar 99% zapuščinskih zadev nespornih in prenos le-teh v obravnavo notarjem bi za okrajna

²¹⁷ Povzeto po Ude, L., Za večja pooblastila notarjem v zapuščinskem postopku, Notarski vestnik, junij 2005, str. 15.

²¹⁸ Povzeto po Kralj, S., Kdo drži ročno zavoro?, Notarske novice, december 2012, str.1.

²¹⁹ Povzeto po Jelenc Puklavec, A., Notariat izpolnil pričakovanja, Notarski vestnik, junij 2010, str. 27-28.

sodišča pomenil veliko razbremenitev. Omeni tudi, da v preteklosti ni bilo prav veliko konstruktivnega dialoga in sodelovanja med pristojnim ministrstvom pri tej problematiki, vendar vidi izboljšanje ter napredek.²²⁰

Ne dolgo nazaj asistent na Pravni fakulteti v Ljubljani, zdaj odvetnik Miha Ozimek pa je podal nekoliko drugačno stališče glede vpliva prenosa pristojnosti v zapuščinskih postopkih na izboljšanje sodnih zaostankov. Meni, da so zapuščinski postopki v pristojnosti sodišča dolgotrajni le, če so zapleteni²²¹. Nadalje razlaga, da bi z boljšo organizacijo dela sodišča bilo mogoče skrajšati čas, ki preteče med prejemom smrtovnice in razpisom prve obravnave ter da posledično ni potrebna sprememba sistema. Prav tako ga ne prepriča argument večje strokovne usposobljenosti notarjev od sodnikov. Izrecno nasprotuje prenosu pristojnosti iz sodišč na notarje, ker bi naj bil zapuščinski postopek pred sodiščem v Sloveniji tradicija. Strinja se s stališčem dr. Rijavčeve, da bi bilo v primeru prenosa pristojnosti potrebno uskladiti celoten sistem.²²² Sprašuje se tudi o smiselnosti argumenta, da bo postopek cenejši za stranke, saj meni, da bo notar imel interes, da se ugotovi čim večja vrednost zapuščine. Kot slabost izpostavlja še zmanjšanje državnega proračuna zaradi izpada sodnih taks.²²³

Še eno odklonilno mnenje podaja dr. Urška Kežmah, ki trdi, da sodnih zaostankov skoraj ni več in da bi s takim poseganjem v sodni sistem vnesli nemir in vznemirjenje. Meni, da ni nujno da bi zapuščinski postopki pri notarjih potekali hitreje, ceneje in učinkoviteje, nasprotno, prepričana je, da bi to šele podražilo postopek.²²⁴ Tudi dr. Kežmahova meni, da bi ta sprememba pristojnosti imela velike posledice na proračunu, saj bi naj notarji prevzeli vsa tista pravosodna opravila, ki so najbolj donosna, sodišča pa ne bi več zaračunavala sodnih taks.

²²⁰ Povzeto po Tičar Bešter, M., Prenos urejanja zapuščinskih zadev, Notarski vestnik, junij 2010, str. 21-25.

²²¹ Na primer dedovanje zaščitene kmetije ali dedovanje na podlagi denacionalizacijske odločbe.

²²² Rijavec, V., Urejanje dednih zadev – prenos pristojnosti na notarje, Pravna praksa, št. 13/2000, str. XII.

²²³ Povzeto po Ozimek, M., Prenos dela pristojnosti v zapuščinskem postopku na notarje (kritična analiza slovenskega predloga), Pravni letopis, številka 1, 2008, str. 127-135.

²²⁴ Eden od njenih vidikov je ta, da lahko stranke s šibkejšim premoženjskim stanjem pred sodiščem uveljavljajo oprostitev ali znižanje plačila sodne takse.

4. SKLEP

Uredba o dedovanju po mnenju nekaterih strokovnjakov predstavlja eno od najtežje izpogajanih aktov v EU in predstavlja velik napredek na področju dedovanja s čezmejnimi elementom.²²⁵ Z njo je bilo uvedeno evropsko potrdilo o dedovanju, ki je po mnenju dr. Ivančeve najpomembnejši instrument, saj je uporaben v vseh državah članicah in vzpostavlja domnevo o resničnosti ter verodostojnosti vseh podatkov vključenih v potrdilo. Obenem opozarja, da to ni sodna odločba ali izvršilni naslov ter ne nadomešča nacionalnih dokumentov ali postopkov, temveč ima dokazno vrednost, na podlagi katere odraža elemente ugotovljene na podlagi prava, ki se uporabi za dedovanje. Gre za resnično inovativen instrument v mednarodnem zasebnem pravu in predstavlja prednost za dediča, ki bo imel s strani pristojnega organa na voljo uradno potrditev svojega položaja.²²⁶ Slovenija je, kot organ pristojen za izdajo evropskega potrdila o dedovanju, določila sodišče in ne notarja, kot je bilo predlagano s strani stroke. Enako kot ta dednopravna pristojnost, tudi druga opravila v zapuščinskem postopku ostajajo v domeni sodišč.

Država po eni strani zahteva, da je notar vrhunski pravni strokovnjak, po drugi strani pa notarjem ne zagotavlja toliko pristojnosti, da bi mu omogočile finančno neodvisnost in družbeni položaj, ki bi iz tega poklica izhajal. Po mnenju Marjane Tičar Bešter bi bila rešitev prenos pristojnosti tudi pri drugih nepravdnih postopkih, kot so na primer zapuščinski postopki, pri katerih med strankami ne bi bilo nobenega spora.²²⁷

Ideja o prenosu zapuščinskih zadev na notarje je bila na mizi pravosodnega ministrstva že štirikrat. Zadnji je poskušal to storiti Goran Klemenčič, prej je leta 2012, to predlagal takratni pravosodni minister Senko Pličanič, pri njegovem predhodniku Alešu Zalarju je bilo to leta 2009, prvi pa je podal ta predlog minister Lovro Šturm leta 2006. Toda nobenemu tovrstne reforme zaradi vrste pomislekov, predvsem iz sodniške stroke, ni uspelo speljati.

Povzamemo lahko, da tudi v primeru, če ostane takšna ureditev, kot jo imamo sedaj, si zapuščinskega postopka ne moremo zamisliti brez notarja. Vendar sem mnenja, da bi s prenosom nespornih zapuščinskih zadev na notarje v naš sistem prinesli več prednosti kot slabosti in mogoče ne bi bilo slabo, da se bi zgledovali po drugih evropskih državah z daljšo pravno tradicijo, kjer sistem notariata z več pristojnostmi dobro deluje. V teoriji so mnenja skoraj docela poenotena, vendar v praksi obstajata dva pola, kjer vsak zagovarja svoje stališče, in sicer notarji se zavzemajo za prenos pristojnosti, sodniki pa temu strogo nasprotujejo.

²²⁵ Povzeto po Wagner, R., Aktuelle Entwicklungen in der justiziellen Zusammenarbeit in Zivilsachen, 2012, str. 1333.

²²⁶ Ivanc, T., Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava, Pravna praksa, 2016, št. 7-8, str. VII.

²²⁷ Tičar Bešter, M., Vloga notarja de lege lata in de lege ferenda, Zbornik, 2. dnevi nepravdnega in izvršilnega prava, GV založba, april 2013, str. 25.

5. VIRI

5.1 STROKOVNI VIRI

- Bergquist, U., Damascelli, D., Frimston, R., Lagarde, P., Odersky, F., Reinhartz, B., EU Regulation on Succession and Wills, Commentary, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2015.
- Čermelj, K., Sprememba zapuščinskega postopka, Notarski vestnik, leto IV, št. 4, 2003.
- Deutsches Notarinstitut, Les Successions Internationales dans l'UE, Würzburg, 2004.
- Dolžan, J. In Rudolf, C., Uredba o dedovanju v teoriji in praksi, Pravosodni bilten, št. 2, 2017.
- Fötschl, A., The Relationship of the European Certificate of Succession to National Certificates, European Review of Private Law, 2010, Volume 18, Issue 6.
- Fuchs, A., The new EU Succession Regulation in a nutshell, ERA Forum, Volume 16, Issue 2, 2015.
- Gavella, N., Nasljedno pravo, Informator, Zagreb 1990.
- Geč Korošec, M., Mednarodno zasebno pravo, splošni del, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2001.
- Hertel, C., European Certificate of Succession – Content, Issue and Effects, ERA Forum, Volume 15, Issue 3, 2014.
- Ivanc, T., Uredba EU o dedovanju – izbrana vprašanja, Zbornik, 2. dnevi nepravdnega in izvršilnega prava, GV založba, april 2013.
- Ivanc, T., Evropsko potrdilo o dedovanju - nov instrument na področju mednarodnega zasebnega (dednega) prava, Pravna praksa, 2016, št. 7-8.
- Ivanc, T., Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo - nič novega ali leži kaj pod površino?, Pravna praksa, 2014, št. 9.
- Ivanc, T., Novi režim načrtovanja dedovanja s čezmejnim elementom – pomen evropske Uredbe o dedovanju, Podjetje in delo 6-7/2016.
- Ivanc, T., Rijavec, V., Repas, M. in drugi, Mednarodno zasebno pravo EU, Uradni list RS, 2018, str. 531-571.
- Ivanc, T., Kraljič S., European Certificate of Succession – Was There a Need for a European Intervention?, Anali Pravnog Fakulteta Univerziteteta u Zenici, 2016, Issue 18.
- Jelenc Puklavec, A., Notariat izpolnil pričakovanja, Notarski vestnik, junij 2010.
- Kenneth, K.W., Succession Planning Simplified in 2015 for European Assets, Estate Planning, 2014, Volumen 41, Number 8.
- Kontrec, D., Javni bilježnik kao povjernik suda u ostavinskom postupku, dostopno na: <http://notarrs.com/clanci/pdf/ostavinski%20post%20u%20RH.pdf>.
- Kralj, S., Kdo drži ročno zavoro?, Notarske novice, december 2012.
- Matko Ruždjak, J., Javni bilježnik kao povjernik suda u ostavinskom postupku, Narodne novine, 2003.
- Ozimek, M., Prenos dela pristojnosti v zapuščinskem postopku na notarje(kritična analiza slovenskega predloga), Pravni letopis, številka 1, 2008, str. 127-135.
- Pamboukis, H., EU Succession Regulation No 650/2012, A Commentary, Nomiki Bibliothiki, 2017.
- Panopoulos, Georgios, Limitation of Proceedings under Article 12 Successions Regulation (2012) An Impossible Codification of the Improbable, Elte Law Journal, 2015, 99-106.
- Poretti, P., Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi o nasljeđivanju, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2016, 37 (1), str. 561-587.
- Rijavec, V., Urejanje dednih zadev – prenos pristojnosti na notarje, Pravna praksa, št. 13/2000.

- Rijavec, V., Dedovanje – procesna ureditev, *Gospodarski vestnik*, 1999.
- Rijavec, V., Evropsko potrdilo o dedovanju, *Podjetje in delo* 2016/6-7.
- Solomon, D., *The Boundaries of the Law Applicable to Succession*, Anali pravnog fakulteta, 2016.
- Stipković, Z., O nekim promjenama u našem nasljednom pravu de lege ferenda, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2001/1.
- Tagarta, C. A., *European Certificate of Succession Necessity or Opportunity?*, *EIRP Proceedings*, Vol 9, 2014.
- Tičar Bešter, M., Prenos urejanja zapuščinskih zadev, *Notarski vestnik*, junij 2010.
- Tičar Bešter, M., Vloga notarja de lege lata in de lege ferenda, *Zbornik*, 2. dnevi nepravdnega in izvršilnega prava, *GV založba*, april 2013.
- Turković, M., Troškovi ostavinskog postupka kod javnog bilježnika, *Dnevni IUS-INFO*, 2016.
- Ude, L., Za večja pooblastila notarjem v zapuščinskem postopku, *Notarski vestnik*, junij 2005.
- van Calster, G., *European Private International Law*, Hart Publishing, Oxford 2016.
- Vassilakakis, E., *The Choice of the Law Applicable to the Succession Under Regulation 650/2012 – An Outline*, *Anali Pravnog Fakulteta Univerzitetu u Zenici*, 2016, str 221-234.
- Žnidarič Skubic, V., *Evropsko (mednarodno zasebno) dedno pravo*, 2011.
- Žnidaršič Skubic, V., *Dedno pravo*, *Uradni list RS*, Ljubljana, 2009.
- Wagner, R., *Aktuelle Entwicklungen in der justiziellen Zusammenarbeit in Zivilsachen*, 2012.

5.2 ZAKONODAJNI VIRI

- Haaška konvencija o koliziji zakonov glede oblike oporočnih razpolaganj z dne 5.10.1961.
- Pravilnik o visini nagrade i naknade troškova javnog bilježnika kao povjernika suda u ostavinskom postupku, *NN 135/2003*.
- UREDBA (EU) št. 650/2012 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju, *Uradni list Evropske unije*, L 201/107, 27.07.2012.
- *Uradni list EU*, C 202, Zvezek 59.
- UREDBA (EU) št. 1215/2012 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, *Uradni list Evropske unije*, L 351/1, 20.12.2012.
- *Ustava Republike Slovenije*, *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13 in 75/16.
- *Zakon o dedovanju*, *Uradni list SRS*, št. 15/76, 23/78, *Uradni list RS*, št. 13/94 – ZN, 40/94 – odl. US, 117/00 – odl. US, 67/01, 83/01 - OZ, 73/04 – ZN-C, 31/13 – odl. US in 63/16.
- *Zakon o notariatu*, *Uradni list RS*, št. 2/07 – uradno prečiščeno besedilo, 33/07 – ZSReg-B, 45/08 in 91/13.
- *Zakon o javnom bilježništvu*, *Narodne novine*, *NN 78/93*, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16.
- *Zakon o nasljeđivanju*, *Narodne novine*, *NN 48/03*, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.
- *Zakon o pravdnem postopku*, *Uradni list RS*, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US in 10/17.
- *Zakon o splošnem upravnem postopku*, *Uradni list RS*, št. 24/06, 105/06, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13.

5.3 SODNA PRAKSA

- VSM sodba I Cp 12/2017, 17.01.2017.
- VSM Sklep I Cp 653/2017, 05.09.2017.
- VSL Sklep II Cp 1299/2017, 03.08.2017.
- VSL Sklep II Cp 2567/2017, 07.02.2018.
- Sklep II Ips 316/99 z dne 07.10.1999.
- Sklep II Ips 280/94 z dne 11.05.1994.
- Zadeva C-452/93 P, Pedro Magdalena Fernandez proti Komisiji Evropskih skupnosti, ECLI:EU:C:1994:331.
- Zadeva C-145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann proti Adelheid Krieg, ECLI:EU:C:1988:61.
- Zadeva C-20/17, Vincent Pierre Oberle, ECLI:EU:C:2018:485.
- Zadeva C-658/17, WB ob udeležbi Przemysławe Bac, notarke, ECLI:EU:C:2019:444.
- Zadeva C-558/16, Doris Margret Lisette Mahnkopf ob udeležbi Svena Mahnkopfa, ECLI:EU:C:2018:138.
- Zadeva C-218/16, Aleksandra Kubicka ob udeležbi Przemysławe Bac, notarke, ECLI:EU:C:2017:755.